ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱՅ — ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ — 30 ՓԱՐԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ. երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրոց ճամբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագրի՝ Տնօրէնին պէտք ուղղուի։
Կ. Պոլիս Պահճէ—Գափու Ճէլալ Պէյ խան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։
Ճամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Զրկուած նամակ, յօդուած, եւայլն ետ չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական.—Խառն լուրեր.—Ազգային լուրեր.—Ներքին տեսութիւն.—Կրօնափոխութիւն ի Հայաստան.—Երեսփոխանական ժողով.—Բրիտանական հակայ.—Հայկական կրթարան Օրթագիւղի (Շար. եւ վերջ).—Պատմութիւն.—Ազդք.

Կ. ՊՈԼԻՍ 15 ՅՈՒԼԻՍ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Փարիզ 25 յուլիս.

Ծերակոյտն 3ի դէմ 214 ձայնիւ ընդունեց երեսփոխանական ժողովոյ քուէարկած 8 միլիոն ֆրանքի Եգիպտական վարկը։

Փարիզ 26 յուլիս.

Սուէզի ջրանցքին պաշտպանութեան համար կառավարութեան խնդրած 9 1/2 միլիոն ֆրանքի վարկը մերժուեցաւ. սոյն առաջարկը քննելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովին։ Այս քուէարկութեան պատճառաւ Պ. տը Ֆրէսինէ վստահութեան քուէ պիտի առաջարկէ։

Ալեւելու լրագիրը կըսէ թէ, եթէ Նախարարութիւնն իյնայ, երեսփոխանական ժողովոյ լուծումն անխուսափելի է։

Աղեքսանդրիա 25 յուլիս.

Խըտիւն առ ինքն կոչեց Շէրիֆ փաշան։

Լոնտրա 26 յուլիս.

Լորտ Ֆրէտէրիք Քավէնտիշին ու Պ. Պուրքի սպանողներէն մին Ամերիկայի մէջ բռնուելով խոստովանեցաւ իւր ոճիրն եւ իւր մեղսակիցներուն յայտնեց։

Բոր—Սայիտ 26 յուլիս.

Երեկ Գերմանական նաւաստիներ ցամաք ելան։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Պ. Կլատսթոնի Եգիպտական խնդրոյն վերաբերեալ կարեւոր յայտարարութիւններն երէկ ծանուցինք, և այսօր առանձին յօդուածով մը ինչ ինչ խորհրդածութիւններ կ'ընենք այդ մասին։ Լոնտոնէն եկած նորագոյն տեղեկութիւնք կը ցուցնեն թէ Անգլիական աշխարհակալութեան մէջ տեղի ունեցած նշանաւոր փոփոխումը խորհրդարանին վաւերացման արժանացած է. որովհետեւ երկուշաբթի աւուր նիստին մէջ, Պ. Կլատսթոնի բանախօսութենէն յետոյ, պահպանողական երեսփոխան մը, Լորտ Ելքօ, առաջարկ մը ներկայացուցած է, յորում կը պահանջուի, ի դիմաց պահպանողական կուսակցութեան, որ Անգլիական միջամտութիւնն Օսմ. զօրաց հետ միաբանութեամբ կատարուի։ Բայց երեսփոխանաց ժողովոյն ստուար մեծամասնութիւնը չհաւանեցաւ Լորտ Ելքոյի առաջարկին, այլ գրեթէ միաձայնութեամբ ընդունեց Պ. Կլատսթոնի տեսութիւնն, այսինքն թէ նախապատիւ է որ Թուրքիա զօրք ղրկէ Եգիպտոս։ Կը ծանուցուի թէ Պ. Կլատսթոն, իւր այս կարեւոր յայտարարութիւնն ընելէ առաջ, Երեսփոխանութեան մեծագոյն մասին կարծիքն իմացած էր, և այսպէս իւր նոր աշխարհակալութիւնը կանխաւ վաւերացնել տուած է խորհրդարանին։

Եգիպտոս զօրք ղրկելու մասին Բ. Դրան հաւանութիւն տուած որոշումն ազդեցութիւն չըրներ Անգլիոյ ընթացքին վրայ, որ իւր զինուորական պատրաստութիւնները կասեցնելէ հեռի, աղդուապէս կը շարունակէ զանոնք, և Հնդկաստանէն առ այժմ 5,000 զօրք ղրկուելու հրաման տրուած է։ Միւս կողմէ, թէպէտ Եգիպտոսէն կարեւոր լուրեր չկան, բայց կը ծանուցուի թէ մանր մունր կռիւներ տեղի ունեցած են Սըր Արչիպալտ Ալիսընի և Արապիի զօրաց միջեւ. կարեւորագոյն կռիւներու լուրն ալ կայ, բայց առ այժմ սոյն տեղեկութիւնք չկան, կամ չեն հրատարակուած։

Երէկ, դեսպանախորհրդին ամբողջական գումարումէն առաջ, դեսպանք ու—պաշտօնական նիստ մ'ըրին կարծեաց փոխանակութեան համար։ Ցետոյ դեսպանախորհուրդն երկար նիստ մ'ըրաւ, յորում Օսմ. պատուիրակին անհարկութիւն մ'ըրաւ Պ. Կլատսթոնի յայտարարութեանց, բայց բաւ թէ քանի որ յուլիս 13ի ծանուցագրէն յետոյ ուրիշ պաշտօնական ղեկուցում չէ եղած Բ. Դրան, սա մինչ պատրաստ է իրեն եղած հրաւէրն ընդունելու և Եգիպտոս զօրք ղրկելու։

Լքօրբէս ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Պ. Կոշընի մէկ յայտարարութեան վրայ, որ Երեսփոխանաց ժողովոյ երկուշաբթի աւուր նիստին մէջ ըսած է թէ Եգիպտոսի մէջ Անգլիա բարեկարգութեան և բարւոք վարչութեան պաշտպանը լինելէ տարբեր դեր մը չունի։

Այս առաւօտ հասած Թղթաբերով առնուած տեղեկութիւնք Գահիրէի, Ցիֆթայի, Թանթահի և ուրիշ տեղերու մէջ, ուր Եւրոպացիք կը գտնուէին, կատարուած ջարդերուն լուրը կը հաստատեն։ Արապի փաշա, Խըտիւին դէմ հանած յայտարարութենէն զատ, ուրիշ յայտարարութիւն մ'ալ հաներ է, յորում Այսօր ժողովուրդն իրեն հետ միանալու յորդորելու համար՝ կը ծանուցանէ թէ ինք Անգլիական նաւատորմը ջնջած է. թէ Սէյմուր ծովակալն սպանուած է, 8 զրահաւորք ընկղմած են, 2 զրահաւորք՝ հրկիզեալ, 4ն ալ բռնուած են և Գահիրէ պիտի բերուին (՞.՞.՞)։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

Նախարարապետ Բարձր. Սայիտ փաշա երեքշաբթի օրն արտաքին գործոց նախարար Սայիտ փաշայի և Էվգաֆի նախարար Ասիմ փաշայի հետ երկարօրէն խորհրդակցեցաւ Եգիպտական խնդրոյն վրայ, ինչպէս նաեւ այն դիրքին վրայ, զոր Օսմ. լիազօրք պիտի բռնէին երէկ դեսպանախորհրդին մէջ։

Դեսպանախորհուրդն երէկ վերստին գումարուելով արտաքին գործոց նախարար վսեմ. Սայիտ փաշա և Էվգաֆի նախարար վսեմ. Ասիմ փաշա ներկայ գտնուեցան, և այս պատճառաւ չկրցին ներկայ գտնուիլ նախարարաց խորհրդին։

Մէքքէ գնացող կայսերական կարաւանն ուրբաթ կամ շաբաթ օրը պիտի մեկնի մայրաքաղաքէս Մահսուսէի ընկերութեան Շէրիֆ-բէյան շոգենաւով։

Նախարարապետ Սայիտ փաշա հետեւեալ շրջաբերական հրամանագիրը ղրկած է գաւառաց կուսակալներուն.

"Ռուսիայէն գաղթող Հրեայք կը խնդրեն որ Օսմ. երկիրներուն մէջ ընդունուին, և կը լսենք թէ անոնցմէ մաս մ'ալ ինքնին Թուրքիա եկած են։ Ասոնք Թուրքիա բնակելու համար պէտք է որ նախ Օսմ. հպատակութիւնն ընդունին, և որովհետեւ այս մասին տակաւին որոշում մը տրուած չէ, առանց Բ. Դրան հաւանելու մի ընդունիք զանոնք"։

Վսեմ. Տէրվիշ փաշա Վաքըթի նամակ մը գրելով կը հերքէ Թայմզի Աղեքսանդրիոյ թղթակցին յուլիս 16 թուով քաշած և Վաքըթի մէջ հրատարակուած հեռագրին սա վերջին հատուածը թէ "Տէրվիշ փաշա յԵգիպտոս Օսմ. զօրք ղրկուելու համար 15 հեռագիր քաշած է, բայց պատասխան չէ ստացած", և կը յարէ թէ ինք լրագրական թղթակիցներու հետ տեսակցելու փափաք չէ ունեցած և թէ իւր ամեն հեռագրոյ պատասխանները ժամանակին ստացած լինելով, Թայմզի Թղթակցին հեռագրին այն մասը բոլորովին անհիմն է։

Լքօրբէս կըսէ թէ Սուէզի ջրանցքը բացող Պ. տը Լէսէբս և իւր բարեկամն Արապի փաշա կատարելապէս համաձայնած են։ Պ. տը Լէսէբս հեռագիր մը քաշելով յայտարարեր է թէ Արապի փաշա Աղեքսանդրիոյ հրկիզման և աւարառութեան մէջ ամենափոքր բաժին մը չունի, և միանգամայն յիշեր է այն առաջարկութիւնը զոր Արապի փաշա ըրեր է իրեն. այն է ստակ ուղեկիցներ տալ և Եգիպտոսի բոլոր մասանց մէջ բարեկամական ընդունելութիւն մ'ընել տալ իրեն։

Թէրճիմանի Հագիգաթ կը ծանուցանէ թէ Հանրային կրթական նախարարութեան տպագրական քննիչ Վարթոլաճս Էֆէնտի երկուշաբթի օրը Չըրնաւ գաբու կողմը գտնուող Ցոյն գրավաճառաց խանութները խուզարկելով 80էն աւելի վնասակար գրքեր գտեր ու գրաւեր է։

Կիպրոս հրատարակեալ լրագիրք կը ծանուցանեն թէ տեղւոյն Անգլիական կառավարութիւնն յատուկ հիւանդանոցներ պատրաստեր է Եգիպտոսէն եկող վիրաւորներն ու հիւանդները դարմանելու համար։

Խտիվէի ընկերութեան գործակատար Թէրնոյ պէյ Աղեքսանդրիայէն հեռագիր մ'ստացաւ, որ իրեն պաշտօն կուտար 400ի չափ Օսմ. նաւաստիներ ժողվել, յիշեալ ընկերութեան հինգ շոգենաւուց նաւաստիներուն տեղ գործածուելու համար։ Թէրնոյ պէյ այս նպատակաւ նաւահանգստի վերատեսուչ Ցիլավէր փաշային հետ խորհրդակցելով՝ խնդրուած թուըք նաւաստիներն ընտրեց, զորս "Մահալլէ" անուն շոգենաւն յառաջիկայ կիրակի օրն Աղեքսանդրիայէն գալով պիտի առնու և Աղեքսանդրիա տանի։ Յիշեալ շոգենաւաց հրամանատարներն ու մեքենավարներն ընդհանրապէս Եւրոպացի լինելով՝ անփոփոխ կը մնան։

Հելլենական կառավարութիւնը մեծ փութով յառաջ կը տանի իւր զինուորական պատրաստութիւնները, և ըստ Ճէրիտէի Հավատիսի՝ 7,000 զօրաց բանակ մը կը պատրաստէ առաջին առթիւ Եգիպտոս ղրկելու համար։ Յիշեալ լրագիրը կը յարէ թէ Ցունաստանի հասարակաց կարծիքը՝ Նեղոսի ափանց վրայ զինուորական միջամտութեան մը նպաստաւոր է։ Աթէնքի լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Եգիպտոսէն փախչող Հելլենաց թիւը միլիոններու կը հասնի։ Եթէ յԵգիպտոս զօրք ղրկուի, Ղըլիվաս զօրավարն հրամանատար պիտի անուանի, որ մեծ համբաւ ունի Հելլենաց մէջ։

Արշիպեղագոսի կղզիներէն լուր կուտան թէ քանի մը ծովապետներ երեւան ելեր են Արշիպեղագոսի մէջ և թէ կղզեաց շրջակայներն յանդուգն չահատակութիւններ կ'ընեն։ Ասոնք Հելլենական բանակին մէջ գործածուած հրացաններով զինեալ են։

Առողջապահական խորհրդոյն կողմէ Փամիրան կղզին ղրկուած առողջապահական յանձնախումբն՝ իւր պաշտօնատեղին հասնելով պէտք եղած դղուշակն(?) միջոցները ձեռք առաւ։

Անգլիոյ կառավարութիւնն որոշեց քարանթինայի ենթարկել մանչեստեան(?) ուխտաւորներ փոխադրող շոգենաւերն, որք Սէյլանի, Պոմպէյի և Գարաճիի նաւահանգիստներէն հանդիպին։

Պէրլինէն հետեւեալը կը հեռագրեն Վիեննայի լրագրոյ.

"Կը հաստատուի այն զրոյց թէ Գերմանիոյ կառավարութիւնն երկու մարտանաւ պիտի ղրկէ ի Միջերկրական ծով։ 12 զրահաւորներէ բաղկացեալ նաւախումբ մ'ալ ի հարկին 8-10 օրէն ճամբայ ելնելու պատրաստ է"։

Մարսիլիայէն յուլիս 5/17 թըւով հետեւեալը կը հեռագրեն առ Թան.

"Թունուզի զինուորական իշխանութեանց հրաման եղաւ որ Ալժէզիրա, Խոն և Սէրէս փոխադրանաւերը ճամբայ ելնելու պատրաստ ըլլան։ Այս շոգենաւք անմիջապէս ածուխ և նպար առնլով վերջին հրամանին կ'սպասեն և կարող են 7000 զօրք փոխադրել։ Նմանապէս պատրաստ են Գրեօզ, Միթօ, Անամիթ և Ավէրոն փոխադրանաւք, որք կրնան 8000 զօրք առնուլ։

"Այս եօթն շոգենաւք 15,000 զօրաց բանակ մը փոխադրելու կարող են։"

Շահզադէ Պաշիի մզկիթին Ախմամի երէկ յանկարծամահ եղաւ։

Կարսէն Յուլիս 3/15 թուով հետեւեալը կը գրեն առ Մթամալոլ։

"Կովկասու կուսակալն այցելութեան ելած է այն գաւառներուն, զորս Ռուսիա վերջին պատերազմէն յետոյ ստացաւ Պէրլինի դաշնագրին զօրութեամբ։ Ամսոյս 3ին Սարը Գամըշ հասաւ Թուրքօ-Ռուսական սահմանագլխին վրայ, ուր երկրին առեւտրական կացութիւնը քննեց, և յոյժ դժգոհ երեւցաւ երբ լսեց թէ գործերը բոլորովին դադարման վիճակի մէջ կը գտնուէին։ Նմանապէս Հայոց կացութեան վրայ տեղեկութիւններ առաւ։ Կը յուսար որ Օսմ. իշխանութիւնք պաշտօնատար մը ղրկելով կը շնորհաւորեն զինք, բայց իւր ակնկալութիւնն ի զերեւ ելաւ։ Շքեղ կոչունք մը տրուեցաւ, ուր ներկայ էին 30ի չափ զօրավարք և բարձրաստիճան սպայք։ Հետեւեալ օրն Օլթի գնաց"։

Թէրճիմանի Հագիգաթ կը ծանուցանէ թէ երեք իրիկուն Թափուգբաղարի կողմը քանի մը վանեցի Հայոց և խուլամի մը միջեւ կռիւ ծագելով, Հայերը դանակի հարուածներով սպաններ են խուլամն և փախեր։ Սակայն ոստիկանութիւնը յաջողեր է բռնել զանոնք։

Ճաբոնի մայրաքաղաքէն կը գրեն թէ Գերմանական ազդեցութիւնն օրէ օր աւելի կը տարածուի Ճաբոնի մէջ։ Ճաբոնցի ժողովուրդը փոփոխութիւնը կը սիրէ։ Անգլիացիք, Ամերիկացիք, Ֆրանսացիք և Հոլանտացիք յաջորդաբար մեծ ազդեցութիւն ստացան Ճաբոնի վրայ։ Ճաբոնական նաւատորմը Ֆրանսացւոց վարչութեան տակ կը գտնուի, երկրագործական բաժինն՝ Ամերիկացւոց վարչութեան տակ, և ժամանակ մը խնդիր ծագեցաւ Նաբոլէոնեան Օրինագիրքը (Code Napoléon) գործադրելու Ճաբոնի մէջ։ Այժմ այս ամենը փոխուած են և Ճաբոնացիք Գերմանացիներէն զատ ուրիշ անունը չեն ուզեր լսել, և իրենց երկրին մէջ Գերմանական օրէնքներ մտցնելու խօսքն ալ կ'ընեն, միանգամայն բազմաթիւ Գերմանացի ուսուցիչք և պաշտօնեայք կան Ճաբոնի մէջ, և ամեն ինչ Գերմանական դրութեան վերածուելու վրայ է։

Պէրլինի Թակպլաթ լրագիրն երկիւղ կը յայտնէ թէ Աղեքսանդրիոյ հրդեհն Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ գտնուող բոլոր Եւրոպացւոց ջարդուելուն նշան չլինի։

Բօլիթիշէ Քօրէսբոնտէնց լրագրին Արապի փաշային կենսագրութիւնն հրատարակած է, զոր Եգիպտացի մը գրած է՝ ճշդութեամբ երաշխաւորելով։ Աւասիկ այս կենսագրութեան քանի մը հատուածները.

"Արապի փաշա ֆէլլահ ընտանիքէ մը ծնած է Շարքիէ գաւառին փոքրիկ գիւղի մը մէջ որ վերին Եգիպտոսի արեւելեան կողմն և գրեթէ Անապատին սահմաններուն վրայ կ'իյնայ։ Խալիլ Սայիտ փաշա, որ գեղեցիկ մարդիկը կը սիրէր, իւր զօրաց մէջ առաւ զայն։ Արապի փաշա բարձրահասակ մարդ մ'է. իւր հասակին բարձրութիւնը մէկ մէթր և 80 հարիւրորդամէթր է. մորթը տժգոյն դեղին՝ սովորին Եգիպտոսի ֆէլլահներուն նման. դէմքը կանոնաւոր, գլուխը՝ սրածայր և ճակատը բարձր, բերանը մեծ, շրթունքը թանձր և կզակը քառակուսի. իւր դիմագծերուն մէջ հաստատամտութիւն կը տեսնուի. իւր բնաւորութեան հիմն է յամառութիւն և իւր մեծ արժանիքն է յիշողութիւն մը, որ Եւրոպիոյ մէջ բացառիկ կը համարուի։ Այսօր անպիտի խօսուն դէմք մ'ունի, որ իրեն սովորական եղած է և զոր յարատեւ ուսմամբ ստացած է։ Եթէ մէկը զայն տեսնէ՝ պիտի ըսէ թէ կը խորհի [illegible] անդադար։ Մինչ մելամաղձոտ է և հայեցուածքն յոյժ քաղցր և մեղմ. աչքերը բաւական գեղեցիկ են՝ սեւ և թանձր յօնքերով։ Քիչ անգամ կը բարկանայ և մեղմութեամբ կը խօսի, երբ խանջեալ իւր զբաղմանց ծանրութենէն և մտածութիւններէն որք զինքը կընկճեն։ Կրնանք զինքն այն երանելեաց կարգը դասել, զորս արեւելեան իմաստասէրք պարսկական բառով "Պիրէնկ" (անգոյն) կը կոչեն, ըստ որում պարագային յարմար գոյն մը կառնուն։ Սայիտ փաշա, որ Արապներն ուրիշ ամեն ազգէ նախապատիւ կը համարէր, Եգիպտական բանակին մէջ գործածուած օտար սպայից տեղ բնիկներ դրաւ, Արապի փաշա ալ սոյնց կարգէն լինելով արագապէս բարձր աստիճաններու հասաւ։ Բայց Սայիտ փաշա օր մը արձակեց զայն կէս թօշակ կապելով։ Արապի, որ կարդալ ուսեր սովրած էր, Գահիրէի կրօնական համալսարանն երթալով, գիտութեան պարապեցաւ, բայց չկըրցաւ ուսման ընթացքն աւարտել, որովհետեւ քանի տարի շարունակ աշխատութիւն կը պահանջէր։ Սակայն իւր ընկերակցաց մէջ գիտուն երեւելու չափ բան ուսած էր։ Իսմայիլ փաշա վերստին բանակին մէջ առաւ զայն։ Այն ժամանակէն ըսկսեալ Արապի իւր պաշտօնակիցներէն կը յարգուէր իբրեւ բարեպաշտ և գիտուն մարդ մը, և իւր ընթացքն անստգիւտ էր ըստ իսլամական բարոյականի։

Ապպաս փաշայի որդւոյն Էլ-Համի փաշայի դայեկին աղջկան հետ ամուսնացած է, որ Խըտիվին պալատան մէջ մեծցած էր. և այս առթիւ քիչ մը դիւրակեցութիւն ձեռք բերած։ Այն ժամանակ Արապի փաշա բնաւ չէր խօսեր ոչ հայրենեաց վրայ և ոչ ազատութեան։ Սակայն "դիւանակալութեան" կը վարժուէր, առանց անոր ինչ լինելը գիտնալու։ Հաբէշստանի պատերազմին ժամանակ զօրաց փոխադրութեան պաշտօնն իւր վրայ առաւ, և պատերազմէն յետոյ վերին Եգիպտոսի խոտեղական չաքարի գործարանաց մէջ գործածուեցաւ. բայց Խըտիվին կալուածոց վերատեսուչին հետ վէճ մ'ունենալով՝ Գահիրէ վերադարձաւ և վերստին բանակին մէջ մտաւ։

Թէվֆիկ փաշայի գահակալութեան ժամանակ ժողովրդեան մեծագոյն մասը տակաւին Արապիի անունը չէր գիտեր։ Անմիջապէս Խըտիվը զայն՝ գնդապետ ըրաւ և գունդ մը զօրաց հրամանատարութիւնն յանձնեց անոր։ Արապի փաշա՝ միշտ Ալի Էլ Րուպի փաշային առաջնորդելով՝ յաջողեցաւ զամեն որ համախմբել այն շարժման՝ զոր կը պատրաստէր և զոր "զարթումն ազգ. կուսակցութեան" կը կոչէր։

Արապի փաշայի առաջնորդութեամբ կատարուած զինուորական առաջին ցոյցը սա պատրուակաւ եղաւ թէ Եգիպտոսի պարտուց խնդիրը կարգադրուած լինելով, պէտք էր բանակին վիճակն ալ կանոնաւորել, թոշակներն աւելցնել և զինուորական կանոնագիրք չինել։ Արապի փաշա բարձր պաշտօններու հասնելէ ի վեր իւր բանախօսութեանց բնաբան ընտրած էր սա խօսքը. "ամեն մարդիկ եղբայր են առանց կրօնի խտրութեան, պէտք է իրարու օգնել"։ Բայց աւելի հանած հետեւութիւնները չատ անգամ յոյժ տարօրինակ են։

Նախարարութեան մէջ մտնելէ առաջ մեծ ազդեցութիւն մ'ստացաւ վարչական ամեն ճիւղերու մէջ. ով որ իրեն դիմէր, կրնար յանձնարարականներ ձեռք բերել, որք քիչ անգամ ապարդիւն կը մնային։ Արապի փաշա անշուշտ յոյժ շփոթեալ է այժմ, որովհետեւ չափազանց յառաջ գնաց և այլ եւս չը կրնար ետ քաշուիլ առանց իւր կուսակիցներէն սպաննուելու։"

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Պուլանըգի Լաթար անուն գիւղին Հայ բնակիչները կը գանգատին թէ իրենց գիւղը 43 տարի առաջ 300 տուն Հայ կը պարունակէր, որք խաղաղ ժամանակ կ'անցունէին երկրագործութեամբ պարապելով. բայց նոյն Թուականին Բաղէշէն եկող Շէյխեր Պոլսէն հրովարտակ մը բերած են հրամայող որ գիւղին ցորենէն և խոտէն տասանորդ տրուի անոնց Թէքքէին որ ի Բաղէշ, սակայն յիշատակութիւն մը չկար թէ գիւղին անդաստանները կամ հողերն ալ անոնց տրուին. Թէ անցեալ դարևման Թափուճին (կալուածները գրող պաշտօնեայն) գալով՝ Հայոց վրայ թափու ըրած է հողերն, որք արդէն անոնց հայրենի ժառանգութիւնն էին 940 տարիէ ի վեր, ինչպէս որ գիւղին մէջ գտնուած արձանագրութիւններէ կը տեսնուի. իսկ այսօր նոյն Շէյխերն եղած բռնութեամբ իրենց վրայ թափու ըրած են Հայոց հողերը, Բաղէշի և Մշոյ [illegible]ներու և [illegible]ներու ձեռօք, որոց դէմ Հայ գիւղացիք Բաղէշի կուսակալութեան և Մշոյ կառավարութեան բողոքած են, բայց անլսելի մնացած։ Շէյխերը գիւղին մէջ հաստատուելէ ի վեր՝ գիւղին բնակիչք հետզհետէ ցիրուցան եղած են, այնպէս որ 300 տունէն 73 տուն մնացած են խեղճ վիճակի մէջ, և եթէ այսպէս երթայ, ասոնք ալ պիտի պարտաւորին ցրուիլ, թողլով իրենց հինաւուրց բնակավայրն և հինգ եկեղեցիներն։ Լաթար գիւղացիք այս Շէյխերուն անհատից դէմ ուղղեալ զանազան տեսակ չարագործութիւններէն ալ կը գանգատին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Դիմակներն սկսած են վար առնուլ ։ Արապի փաշա ամէն դիմակ նետեց ապստամբութեան դրօշ յայտնի համարձակ պարզելով Խտտիվին դէմ, և Դաչիրէ գնաց իր զինուորական կառավարութիւնը կազմակերպելու ։ Դժբախտ Խտտիվը չը գիտցաւ որ Եգիպտոսի օրինաւոր տէր լինել միայն չէր բաւեր իշխանութիւնն իւր ձեռաց մէջ պահելու համար. Թէվֆիք փաշա, թէ և կէս-քաղաքակրթեալ երկրի մը իշխան, իրաւանց ու արդարութեան վրայ չափազանց կարծիք մը ունեցած է. մոռցեր է թէ իրաւունքը տակաւին հզօրագոյնին կողմն է, թէ արդարոյ դատերն անլսելի և անպաշտպան կը մնան, եթէ այդ դատերու տէրերն իսկ գործնական միջոցներով զանոնք լսելի ընել չտան ու չպաշտպանեն. ահա, (ըստ Իզմիրլեան բացատրութեան,) ներկայ ժամանակիս ամենէն չարագործ մարդն ապարդէն կը մնայ, և զօրութիւնն իւր կողմն ձգելու յաջողելով, իշխանութիւնն ալ, դէթ առ այժմ, իւր կողմը կը ձգէ. և պատմութենէն գիտենք թէ զօրութիւնն ու իշխանութիւնը մի օր իրաւունք ալ կ՚արտադրեն յաջող բռնակալին համար։ Թէվֆիք փաշա չպարտէր սակայն այնչափ վստահութիւն ունենալ դարուս արդարասիրութեան, կամ Եւրոպիոյ խոստմանց վրայ. իւրմէ առաջ չատեր մի և նոյն սխալը գործած էին, և Խտտիվը կրնար խրատուիլ անոնց օրինակէն ։ Եւ ի՞նչ աւելի դիւրին և աւելի օրինաւոր էր իրեն համար, եթէ սկիզբէն ոչ միայն խօսքով՝ այլ և գործքով հակառակէր Արապիին գերիշխանութիւն ստանալուն. իբրև երկրին ոչ միայն օրինական, այլ և իրական տէրն, դիւրին պիտի լինէր իրեն՝ գործն այնչափ չը մեծցած բանակին գլուխն անցնիլ, և չթողուլ որ Արապի զօրաց վրայ ստանար այն ազդեցութիւն որ Խտտիվին միայն իրաւունքն է ։ Բայց Թէվֆիք փաշա թուլութեամբ չարժեցաւ, ընդհանուր վկայութիւնն այս է. և այժմ, իւրմէ պաշտօն և պատիւ ստացած նախարարի մը Եգիպտոսի կառավարութիւնն իւր ձեռքէն կողոպտել [illegible] պարտաւորուած է։ Իրաւ է որ Անգլիա այնչափ որոշ պարտականութիւն մը ունի Խտտիվը պաշտպանելու, որ յուսալի է թէ, Արապիի գլուխը ջախջախուելէ յետոյ, Թէվֆիք փաշա վերստին իւր գահը բազմի. բայց իւր վերահաստատում այնչափ միայն օգտակար պիտի լինի երկրին և իրեն իսկ, որչափ ինք այնուհետև գիտնայ օգուտ քաղել անցեալին փորձառութենէն, ո՛չ միայն տեսական իրաւանց՝ այլ և գործնական ուժի վրայ կռթնելով և զօրաւոր ձեռքով մը կառավարելով իւր կէս-բարբարոս հպատակները ։

Անգլիան ալ դիմակը վար առաւ, եթէ իրաւ է որ Բրիտանական ոստիկան երբէք դիմակ կը կրէ իւր խորախտադէմ դիմաց վրայ ։ Բայց Պ. Կլատստոն, որ մինչև վերջին Օսմանեան զինուորական միջամտութիւնը լաւագոյն լուծումը կը համարէր Եգիպտական խնդրոյն, այն պահուն յորում այդ միջամտութիւն իրականութեան կը մօտենայ, յայտարարեց թէ Թուրքիոյ համար Եգիպտոս զօրք ղրկելու պատեհ առիթը ձեռքէ ելած էր այլ ևս. նմանապէս, մինչ կը կարծուէր թէ Դեսպանախորհուրդն ինք պիտի որոշէր Եգիպտական խնդրոյն լուծումն, և մինչ Պ. Կլատստոն, դեռ մէկ չաբաթ յառաջ, Անգլիոյ գործողութիւնը Դեսպանախորհրդին խորհրդակցութեանց ստորադասելու յայտարարութիւնը կ՚ընէր, Մեծին Բրիտանիոյ նախարարապետն՝ այնպիսի համարձակութեամբ մը զոր Եւրոպիոյ արդի աշխարհակալաց մէջ թերևս ինք միայն ունի, կը յայտարարէ հիմա թէ Դեսպանախորհուրդն այլ ևս արդիւնք չը կրնար ունենալ և երկրորդական կարևորութիւն միայն ունի. թէ Անգլիա աւարառութեանց, ապանութեանց և հրկիզմանց ձախող դրութեան մը վերջ տալու համար զօրք մղուած է փարաւոններու երկրին մէջ, և թէ Անգլիա իւր հաշւոյն պիտի գործէ, յուսալով ի մօտոյ վերջ մը տալ Արապիի բռնակալութեան ։ Թէպէտ Դեսպանախորհուրդն ոչ ումեք պաշտօն տուած է առանձին գործողութիւն մը կատարելու յեգիպտոս, բայց Անգլիա ապահով է թէ մեծ տէրութեանց հաւանութիւնն իրեն հետ ունի, երբ կ՚աշխատի իւրայ նախկին վիճակին և խախտեալ իշխանութիւնը վերահաստատել Նեղոսի ափանց վրայ։

Պ. Կլատստոնի այս ծանրակշիռ յայտարարութիւնները մեծ տպաւորութիւն գործեցին մայրաքաղաքիս դեսպանական և պաշտօնական ականջաց մէջ։ Լորտ Տըֆըրին ինք դեռ 10 օր առաջ ստորագրած էր դեսպանաց ծանուցագիրն, որ զինուորական միջամտութեան կը հրաւիրէր զԲ. Դուռն ։ Լորտ Տըֆըրին ինք, Դեսպանախորհրդին երկուշաբթի աւուր նիստին մէջ, դեռ նոր թիւն կը յայտնէր Օսմ. պատուիրակաց դեսպանախորհրդին մասնակցելուն համար։ Այս տասնևաւուրց միջոցին ի՞նչ էր պատահած որ աշխարհակալութեան այնպիսի փոփոխութիւն մը հարկաւոր կ՚ընէր Անգլիոյ համար ։ Կ՚ըսուի թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը մասնաւոր տեղեկութիւններ ստացեր է, որոցմէ այնպէս հասկցեր է թէ արդի պարագայից մէջ Օսմանեան զինուորական զրաւումն ի սկզբան յուսացած արդիւնքը չկրնար ունենալ այլ ևս, և թէ ոչ ևս կարելի է վստահանալ գործելու այդ կերպին ։ Բայց եթէ Պ. Կլատստոն չըներ իսկ այս յայտարարութիւնները, տարակուսական էր թէ Օսմ. զօրք պիտի ղրկուէ՞ր յեգիպտոս. որովհետև Բ. Դուռն, իբրև գերիշխան պետութիւն, կ՚ուզէ անպայման կերպիւ զօրք ղրկել, մինչ տէրութիւնք կարևոր կը համարին պայմաններ դնել։ Միւս կողմէ, Արապի նորէն յայտարարած է թէ Օսմ. զօրաց միջամտութիւնը չպիտի ընդունի, և որովհետև Օսմ. զօրքը գործողութիւն մը կատարելու համար միայն կրնայ ղրկուիլ, և այս գործողութիւն ո՛չ թէ Խտտիվին՝ այլ ապստամբ Դիկտատորին դէմ կրնայ ուղղուիլ, ուստի Արապի կը յարէ եղեր թէ, ինչպէս իւր վրայ բոլոր յարձակողները, նմանապէս Օսմ. զօրքը պիտի հարուածէ, երբ իւր երկիրը մտնեն ։ Մի քանի անգամ յուեցան այս խօսքեր, և անշուշտ բաւական դադարիւր մը կուտան Արապիի ուռամադրութեանց վրայ ։ Բայց Օսմ. կառավարութեան համար, դիւրըմբռնելի պատճառներով, զգուշանալու կարևոր կէտ մ՚է Թուրք զօրաց ծանր բախում մը Արաբ զօրաց հետ, ուստի կարծողներ եղած են միշտ թէ Օսմ. զինուորական զրաւում մը չկրնար ստոյգ համարուիլ ։

Միւս կողմէ, ինչ որ մասնաւորապէս կը քաջալերէ զԱնգլիան, Ֆրանսայի ընթացքն է, որ նմանապէս մեծ փութով յառաջ կը տանի նաւային և զինուորական պատրաստութիւններն. և ինչ որ կը քաջալերէ Պ. տը Ֆրէսինէի ընդհանրապէս երկչոտ և վարանոտ նախարարութիւնը, Պ. Կամպէդդայի ընթացքն է, որ Եգիպտական խնդիրը միանգամ ընդ միշտ լուծելու հարկին և այս նպատակաւ ամէն նիւթական զոհողութիւն ընելու պատշաճութեան վրայ պնդեց խորհրդարանին մէջ։ Պ. Կամպէդդա նախարարապետ եղած ատենն ալ նոյն կարծիքն ունեցած էր, և ինք այն ժամանակ կը կատարէր այն պատրաստութիւնները զորս դեռ նոր սկսած է իւր յաջորդ. Պ. Կամպէդդայի ընթացքն այն ատեն անխոհեմ, անզգոյշ, վտանգաբեր համարուեցաւ ։ Բայց իրողութիւնք յայտնապէս Ֆրանսայեաց, Պ. Կամպէդդայի բաւական իրաւունք տուած են այժմէն, և Կամպէդդայի կուսակցութեան աջակցութենէն ապահովուելով, Պ. տը Ֆրէսինէ աւելի կը շեշտէ իւր ընթացք ։ Եգիպտական խնդրոյն համար ի սկզբան խնդրուած 8 միլիոն ֆրանքի վարկը մի քանի օր յետոյ 40 միլիոնի ելաւ, որոյ իւր քուէարկ մասին համար ծանուցուեցաւ թէ «Սուէզի ջրանցքին պաշտպանութեան» պիտի յատկացուի, մնացեալը բաց գումար մ՚է զոր նախարարութիւնն ըստ հարկին պիտի գործածէ Անգլիոյ հետ համաձայնութեամբ կարգադրութիւն մը տալու Օրուան խնդրոյն ։

Այս մեծամեծ պատրաստութեանց և այս ծանրակշիռ յայտարարութեանց առջև, ինչպէս նաև մօտալուտ ճակատամարտներու այս զօրաւոր հաւանականութեան դիմաց, բնական է մտածել թէ տակաւին հեռի ենք Եգիպտական խնդրոյն վախճանը տեսնելէ. թէ ինչ որ ցարդ եղաւ, կարևորագոյն եղելութեանց համար նախապատրաստութիւն մը միայն էր, և թէ, յառաջաբանէն դատելով, վերջաբանը չկրնար թեթև բան մը լինել։ Ամենէն աւելի մտահոգելու բանն է Արևելեան խնդրոյն վերստին բացումն ։ Այդ յաւիտենական խնդրոյ բնութիւնն է երբէք ուղղակի միջոցներով չլուծուիլ, և կողմնակի կառավարութեան չրջանհայեաց աշխարհակալութենէն և Եւրոպիոյ քաղաքագիտաց չափաւորութենէն յուսալի է որ Եգիպտական խնդիրը մեզ չլինի այն մանաւոր խնդիրներէ, որք մերթ ընդ մերթ յուզելով Արևելեան դատաներն ու երկիրներն, անուղղակապէս այլ և ոչ նուազ կատարելապէս կը յանգին Արևելեան ընդարձակագոյն խնդրոյն ։

Բ. Փ.

«ԿՐՕՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

ՆԱՄԱԿ Տ. ՔԸՐԴԻՍ ԿԱՆՈՆԻԿՈՍԻ ԱՌ ԽՄԲԻՐՆ ԷՔՍՊՐԷՍ

Աւստրիա Բերայի Անկլիքան Եկեղեցւոյ պաշտօնեայ Տ. Քըրդիս կանոնիկոսի նամակին թարգմանութիւնը.

«Տէր, — Շնորհակալութեամբ տեսայ Իւդըրն Էքսփրէսի այն խորագրով յունիս 26 ին հրատարակած յօդուածն, որ ճշմարտութիւնը կը յայտնէր ըսելով թէ. «Հայաստանի մէջ Անկլիքան չարժման նախաձեռնութիւնն Հայական ծագում ունի և ո՛չ Անգլիական»։ (1) Զանեայ ո՛չ մէն այն պաշտօնագրերէ, զորս Մ***ս կը յիշէր իբրև մեր (Անգլիական) իշխանութեանց մասնակցութիւնն ապացուցանող, թէպէտ վնասուեցի թէ՛ հոս և թէ՛ Անգլիոյ մէջ. (2) բայց ստոյգ աղբերէ տեղեկութիւն ստացայ թէ ո՛չ թէ Անկլիքանք Հայոց դիմած են, այլ Հայք Անկլիքանաց ։ Այս տարի Անկլիքան մը, որ Հայոց և Ասորւոց գաւառներուն մէջ բնակած է մի քանի ամիս, ըսաւ ինձ թէ տեղացիք Անգլիացի կղերական մը կը խնդրէին այնպիսի պաշտամանց մատուցման համար [illegible], և անցեալ տարի այցելու մը Քէնդըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին ներկայացուց բնիկ Քրիստոնէից ստորագրեալ «Հոգևոր պէտքերն» [illegible]։ Ուստի ինչ այնքան հեռի կրնայ լինել մեր եկեղեցական և պետական գլխոյ մաքէն, որքան կրօնափոխական այնպիսի ծրագիր մը, որուն Մ***ս այնչափ իրաւամբ կը հակառակի ։ Ուրեմն, եթէ մեր Անգլիարմեան կրօնակիցներէ ոմանք (խօսքս տարօրինակ մարդու մասին չէ) երբեք մատուցած են հոգևոր պաշտօնեայներ հայթայթելով ի պատասխան այդ խնդրուածոյ, պէտք է սա համոզմամբ չարժած լինին թէ խնդրարկուք արտաքսեալ կը համարուէին իրենց բնիկ իշխանութեանց հոգածութեան չրջանակէն, և Սաղմոսերգուին ապացոյցը լոյծ պէտք է կարծեն, որ կ՚ըսէ. «Ապաստանելու տեղ չունէի, և ո՛չ ոք կը հոգար իմ հոգիս»։ ուստի, մեր այդ կրօնակիցք կը հարցունեն իրենք իրենց թէ. «Երբ իրենց առաջնորդներէն ու պաշտօնեաներէն լքեալ Հայեր և ուրիշ ազգէ մարդեր այսպէս կը դիմեն մեզ, ինչպէ՞ս կրնանք հանդարտ խղճով ետ կենալ նպաստամատոյց ձեռք մը կարկառելէ»։ Փոսի մը մէջ ինկած մարդը դուրս հանելու համար երկնցուած ձեռքն աւազակի՞ թէ ազատարարի մը ձեռքն է։ Այս հարցման պատասխանելով, մարդ մը չկրնար մաքէն վանել սա մտածում թէ, եթէ այս անպաշտպան ոչխարաց բնիկ և օրինաւոր հովիւներն աշխատէին չահել և փարախը մտցնել զանոնք, քան թէ աճապարէին արտաքսել երբ ծուռ ճամբայ մի մտած են այդ ոչխարք, յանձնակ տեղի չէր տրուէր օտարաց դիմելու և խնդրելու ինչ որ բնիկ առաջնորդներն յանձն չէին առնուր ընել. և հաստատուած ենք թէ [illegible] է Անկլիքան Եկեղեցւոյն համար, ճշմարիտ է նաև Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն համար, այսինքն թէ դաւանափոխութեան (կամ կրօնափոխութեան) առաջքն առնելու լաւագոյն միջոցն է վէրծումները բառնալ ։

«Բայց եթէ իրողութիւնք իրաւունք կուտան Մ***սի երկիւղներուն, եթէ ստուգիւ կան Անկլիքանք որք որոշ դիտում ունին Անկլիքանութիւն հաստատելու ի Հայաստան, այդ Անկլիքանք անիրաւութիւն կ՚ընեն ո՛չ միայն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն, այլ և Անկլիքան Եկեղեցւոյն, որոյ խառնակչաց անդամները պէտք է լինին իրենք ևս. անիրաւութիւն կ՚ընեն նաև այն Անկլիքանաց, որոց պաշտօնն է իրենց Եկեղեցին ներկայացնել օտար երկիրներ ։ «Այլոց գործերուն մէջ գործունէութիւն ցուցնող այսպիսի եռանդոտ մարդկանց հակառակ՝ մեր պարտքն է անշուշտ [illegible]. Այդպիսիք կը վանդեն այն Եկեղեցի, զոր զարդարել կը կարծեն. այդ Եկեղեցի երբէք ոչ մէկ հոգևոր տունէ կենդանի քարեր գողնալու հետամուտ չէ՛ եղած, այլ կրնայ օգնել միայն չինութեան և «աւերակ չէնքերու վերականգնման»։ Այդ Եկեղեցի երբէք չէ՛ արտադրած և չէ՛ քաջալերած միութեան ոչ-քրիստոնէական խզումներ, բաժանումներ յառաջ չէ՛ բերած ազգաց մէջ ։ Անկլիքանաց մասին անտրամաբանական կը լինի Հայերն հրապուրել որ իրենց Եկեղեցիէն զատուին՝ զայն բարեկարգելու միոյն համար. որովհետև Անկլիքանք, իրենց Եկեղեցին բարեկարգելու համար, անոր մէջ մնացին միշտ. Անկլիքանաց մասին անտրամաբանական կը լինի, երբ իրենց նպատակն է բարեկարգել, Հայկական ժամագրքին տեղ Անկլիքան ժամագիրքը դնել, մինչ Անկլիքան Եկեղեցւոյ բարեկարգիչք տեղական զանազանութեան սկզբունքն հրատարակած են, և Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծէսերն ու պաշտամունքն եթէ բացարձակապէս լաւագոյն չեն քան զԱնկլիքանն (և շատ Անկլիքանք կրնան այսպէս կարծել զայն), գոնէ բաղդատաբար լաւագոյն են Հայոց համար ։ Անկլիքանաց մասին անտրամաբանական կը լինի Հայոց թեմերու մէջ քահանաներ և եպիսկոպոսներ մտցնել, ոչ թէ առանց կարգի, այլ առանց կանոնական պաշտօնի. ըստ որում Անգլիական թեմերու մէջ մնող օտար տարեալ բայց դէմ Անկլիքանաց առարկութիւնն այս էր որ ատոնք պաշտօն (jurisdiction) չունին, թէև կրնան կարգ (order) ունենալ. բայց Անկլիքանք հակասութիւն ըրած չեն լինիր համոզելով Հայերն որ կենան ուր որ են, և ներսէն դուրս հանեն և վանեն սուտն և միշտ ճշմարիտը պաշտպանեն, և օտարոտի անուններ չառնուն իրենց վրայ. զի Անկլիքանք ևս, բարեկարգութեան սիրոյն համար՝ Հոլանտայի, Զուիցերիայի, Գերմանայի կամ Ֆրանսայի անուն չառին, այլ միշտ Անկլիքան մնացին, վեր բռնելով այն [illegible] դրութեան (Հայ Ծուրք) ճակտին վրայ, որ բոլոր Անգլիացւոց քաղաքային իրաւունքները կ՚ապահովէ։ Անոնք որ, փոփոխութիւնն ու բաժանումն արդարացնելու համար Անկլիքան Եկեղեցւոյ օրինակը մէջ կը բերեն, սխալ հասկցած կը լինին անոր պատմութիւնն։ Այդ Եկեղեցի նախ Հռոմէական չէր որ ետքէն Անկլիքան եղած է, այլ Անկլիքան լինելով Հռոմէականացած է, և այժմ ալ ևս նորոգուած է այն սխալներէ հեռ որք գինք մթնցուցին չորս դար, ինչպէս իւր պայծառութեամբ երկնից վրայ ընթացող լուսինը կը մնայ միշտ նոյն, թէ և անցողական մթագնի ամպի մը ետև ։

«Իբրև օտարազգիք, Անկլիքանք տրամաբանօրէն վարուած կը լինին օգնելով Հայոց որ բարեկարգեն իրենց Եկեղեցին. զի օտարազգւոյ մը, Սկիլլացի Թէոդորոսին, որ եօթներորդ դարու մէջ հովուապետն եղաւ Անկլիքան Եկեղեցւոյն, շատ բարերարութիւն, կ՚ըսեմ, Անգլիա կը պարտի իւր ազգային Եկեղեցւոյն ամբողջութիւնն, և նոյն իսկ, օրինակաւ նորին, իւր ազգային խորհրդարանին կազմութիւնն։ Ուստի Անկլիքանք Արևելեայց կրնան նպաստել յօգուտ իրենց բնիկ Եկեղեցեաց, առ այս գլխաւորելով ո՛չ միայն բարեխնամութենէ այլ և երախտագիտական զգացումէ մը ։

«Կը համարձակիմ յիշեցնել թէ՛ Հայոց և թէ՛ Անկլիքանաց, իմաստուն և բարեպաշտական խորհուրդներն Անկլիքանաց ոմանց, որք ինձմէ յառաջ գրած են այս նիւթի վրայ.

«Ըստ որում Անգլիոյ մէջ Աստուծոյ Եկեղեցւոյն օրհնեալ ազատագրութիւնն օտար բռնապետութենէ և իւր վարդապետութեանց ու արարողութեանց մէջ ապականութեանց ու վրիժառութեանց բարեփոխ վերանորոգումը կատարուեցաւ ո՛չ թէ իւր անհատական անդամոց դասալքութեամբն (այսինքն Եկեղեցիէն բաժնուելովն), այլ ներսէն եղած միաբան և համերաշխ ջանից չնորհիւ, նմանապէս Արևելեան և Արևմտեան աշխարհի չբարեկարգուած Եկեղեցեաց համար միակ յոյսը նոյն անձնազոհական և անշահախնդրական ընթացքի մէջ կրնայ գտնուիլ ։»

Արքեպիսկոպոսն ինք գլուխ կը կանգնի այսպիսի կարևոր (*) չարժման մը. իբր 30 եպիսկոպոսաց, վարչապետաց և կանոնիկոսաց Յանձնաժողովի մը կը նախագահէ, Այնթապի Եկեղեցւոյն համար հող գնել և Բերայի Անգլիական դեսպանատան մէջ արձանագրել կուտայ, և գործն աշխարհի հռչակելու և դրամ հաւաքելու համար իւր անուամբ և իւր ստորագրութեամբ քանի մը պաշտօնագրեր ապագրել կուտայ հազարաւոր օրինակ, այնպէս որ անոնցմէ մէկ օրինակ Կ. Պոլսոյ Հայ թերթի մը խմբագրին ձեռքն ալ կ՚անցնի, և ամբողջապէս թարգմանուելով կը հրատարակուի Տ. Քըրդիսի քթին տակ, և սա՝ գործէն տեղեկութիւն իսկ չունենա՛ր ։ Այսչափ հասարակ բան է ուրեմն Անկլիքան Եկեղեցւոյ Գերագոյն Պետին նախագահութիւնն առանձնաշնորհութեան մը համար, որ Թուրքիոյ մէջ բնակող Անկլիքան պաշտօնեայ մ՚իսկ կատարելապէս անգէտ լինի Թուրքիոյ վերաբերեալ այդպիսի ձեռնարկութեան մը, և անոր վրայ խօսող պաշտօնագրերը, զորս թարգմանած էինք Մասիսի մէջ։

---

(1) — [illegible] էր Մասիսի պատասխանին մէջ առ խմբագրն Էքսփրէս, յորում ցոյց կուտայինք թէ Անկլիքան կղերը չարդարանալի գործին նախաձեռնութիւնն Այնթապի Մկրտիչ եպիսկոպոսին նման անարժան եկեղեցականի մը վրայ ձգելով ։ Բայց Տ. Քըրդիս կանոնիկոսի նամակէն տարբեր փաստ պէտք չունինք համոզուելու համար թէ Բերայի Անկլիքան Եկեղեցւոյ պաշտօնեայն չէ տեսած Մասիսի յօդուածներն այս խնդրոյ վրայ ։

(2). — Զարմանք. Քէնդըրպըրիի

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԿԼԻԱՑՈՑ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԳԼՈՒԽ ԺԵ.
(Շարունակութիւն)

Ամենածանր հարստահարութիւնք կարող վիճակում չդրին ընկերութիւնն իր պարտաւորութիւնքը կատարելու կառավարութեան առջև, գրեթէ իբրև կոտր ընկած (անանկութեան մէջ) էր նայում նա նրա վրայ ։ Վերջին պատերազմները ցոյց էին տուել որ այդ ընկերութիւնը մի տէրութիւն էր կազմում տէրութեան մէջ ։ Ամէն կուսակցութիւնք համաձայն էին ընկերութիւնը կառավարութեան հետ աւելի սերտ կապելու և նրա հրովարտակը կատարելապէս վերակարգաւորելու հարկաւորութեան վրայ ։ Փօքս պաշտօնէապետ 1783 թուին, այդ բանի մասին փորձ անելում չյաջողուեց, Բիտին էր պահուած նպատակին հասնելու, յետադայ տարին իր առաջարկադրով արևելեան Հնդկաստանի մասին, և այդպէսով հաստատելու դաշնակական ընդարձակ տէրութիւնք նոր և հաստատ հիմունքների վրայ ։

1773 թուի առաջին կանոնադիր օրէնքը սահմանելիս՝ ընկերութեան դրամագլուխն էր 2,594,029 փաունդ Սթերլինկ, 2,153 բաժանորդների վրայ բաժնուած ։ Բայց այդ դրամագլուխն իրմէ բազմապատիկ մեծ պարտքերի ներքև էր ճնշուած ։ վարչութեան համար եղած ծախքերը, պատերազմի համար վատնուած փողերը, ցամաքային բանակին և ծովային տորմին վճարուած թոշակը անչափ գումարներ էին կուլ տալի, որովհետև Անկլիական ընկերութիւնը, շատ բանի կողմէն խնայող չէր Հոլանտական ընկերութեան նման. ուստի բաժինները մինչև առաջիկայ շրջանի վերջին, երբէք 100 ին 12 ը չանց կացան, և ըստ սովորութեան 6 կամ 8 բանեցին ։

Այդ իրողութիւնք լաւ հերքում են տալի այն մոլար կարծիքին, որ գոյացաւ երկար ժամանակ՝ ընկերութեան վաճառականութեամբ ձեռք բերած ահագին չահերու մասին և որու համար արդարութիւն մեր դաւումն եղաւ, արևելեան Հնդկաստանի վաճառականութեան ազատութեան վրայ վիճելիս ։ Այդ վաճառականութիւնը, մասնաւոր մարդկանց ձեռնեբում, ազատ մրցողութեան չնորհիւ ուրիշ կերպ չահաւոր էր լինելու և հրապարակի վրայ աւելի առատութեամբ և աւելի աժան գնով ապրանք էր պատրաստելու, որն որ չարեց մի արտօնատէր ընկերութիւնք։ Այդ բանէն դուրս եկաւ այն միատև դիմադրութիւն նրա հրովարտակին ամէն կրկնորոգութեան ժամանակ ։ Ընկերութիւնն իր աւելորական յանձնարութենէն դուրս եկաւ իր ձեռք առած երկրակալ քաղաքականութեամբը և որու մէջ Անկլիոյ հաւատարմ չեղաւ Հնդկաստանում հաստատող միւս Եւրոպացի ազգաց մէջ ։ Ի՞նչպէս, կարելի էր յաջողութեամբ առուտուր անել, երբ մի ձեռքով թուր էր բանուելու և միւս ձեռքով հաշուեգիրք. երբ պէտք էր մի տեղ բանակների հրամայել և ճակատամարտ մղել, միւս տեղ չայ ու լեղակ ծախել ։

Սկզբնէրում՝ ընկերութիւնը մի առևտրական տորմիղ ունէր. յետոյ նա՝ մասնաւոր մարդկանց պատկանող նաւեր վարձու բռնեց ։ Այդ նաւերն յատուկ սահմանուած էին ճշդութեամբ հսկելու ճամբու գծի և նաւերու սաշմանալուն վրայ ։ Սուրբ Հեղինէ կղզին 1673 թուին Հոլանտացոց ձեռքէն յանձնուած, կանդուհանդ առնելու տեղին էր արևելեան Հնդկաստանի ճամփորդութեանց ժամանակ ։ Վարձուած նաւերուն էին նաւերուն իրանց ձեռքին ունենալ մի փոքր ապրանք գնելու համար, ընկերութեան 100 ին 30 վճարելով ապրանքին արժեքին վրայ ։ Այդ սովորը կխամ չափ նըւաղեց 1773 թուին և մի փոքր ժամանակ յետոյ ջնջուեց բնաջնջելու իրաւունքն էլ միասին, որն որ չարաչար էր գործածում աղօրինի վաճառականութեամբ ։

Ընկերութիւնը Հնդկաստանու առուտուրն Հնդկաստանում ազատ էր թողած ամէն Անկլիացոց համար ։ Իր մենավաճառութիւնը մայրքաղաքի հետ ունենալու յարաբերութեանց մէջն էր սահմանուած ։ Սակայն բըռնահմանադրութեանց էր ենթարկուած ։ Արևելեան Հնդկաստանու բերքերն որոնք մրցում էին արևմտեան Հնդկաստանու բերքերի հետ՝ կրկնամաքսի ներքև էին վերջինն իրան օգտին համար և միայն մայր քաղաք կարելի էր յուղարկել, որոնց ներածումը մի քանի նաւահանգիստներէն էր միայն ներելի ։

Բայց ի մեկնակէն և հնդընկուղէն, Հնդկաստանի բոլոր բերքերը մենավաճառութիւնք ։ Բէնկալայի ստացումը նրան մի անչուշտելի առաւելութիւն էր տալի մի քանի կարևոր ապրանքների մասին, որոնք էին բամբակը, բէհեզը, մետաքսը, լեղակը, չաքարը, բրինձը, ոսկերջակը, ապրոկը եայլն ։ Բայց ամենէն թանկագինն էր չայը ։ Արևելեան ընկերութիւնն, իրաւ է, ոչ դաշնական և ոչ էլ երկիր ունէր Զինաստանում, բայց նա՝ չատ վաղուց հաստատած էր Գանտոնում գործակալութեան մի մեծ տուն, ուր տեղ այդ տան մի և նոյն ատենինն ճամբով էր ընդունուած ինչպէս բոլոր միւս ազգաց ։ Ինչպէս Հնդկաստանու ապրանքների համար, նոյնպէս Զինաստանու վաճառքներու համար, նա՝ վաճառատարութեան համար Անկլիում մի արտօնութիւն ունէր ։

(Շարունակելի)

«Զայս քաղեցի Թօռմէլ Զըրը Թըռնթէլ Հանդէսին 1861 Յուլիսի Թիւէն, և առոր վրայ կ'աւելցնեմ Ճիպրալդարի Եպիսկոպոսին մէկ նամակին հետեւեալ մասն, հրատարակեալ ի Թօռմէլ Զըրը Թըռնթէլ հանդէս, 25 Յուլիսի 1881 ։ (Տ. Թըրդեւ կ'ընդօրինակէ իւր մեծ աւորին Մուշի մէջ Թարգմանուած այն նշանաւոր նամակին մէկ մասն, յորում Ճիպրալդարի Եպիսկոպոսն Հայոց մէջ կրօնական ծաւալում չընելու հարկին վրայ կը պնդէ, այլ խորհուրդ կուտայ կրթութիւնն յառաջ տանիլ անոնց մէջ ։ կանոնիկոս Թըրդեւ մեր երախտագիտութեան կուտայ, սոյնս վերջացնելով իւր յօդուածը.)

«Եթէ մեր հայրենակիցք իրօք կ'ուզեն լաւ դասի մը նպաստել և յաւալից սերմեր ցանել, պէտք է օգնեն այն Արեւելեան Եւրոպայի Աջակցութեան (*), «որ կազմուած է նպատակ ունենալով Հայ ժողովրդեան ջանից աջակցիլ և նպաստել ընդհանուր և օգտակար կրթութեան մը տալու համար իւր Բրիտանական եղբայրներ որ յԱսիական Թուրքիա» ։

Իմ, տէր, և այլն

Կ. Ճ. ԹԸՐԴԵՒ

Բերա, 15 Յուլիս

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ազգային Երեսփոխանական ժողովոյ Մայր Դիւանէն վարչութեան ուղղուած պաշտօնագրին համեմատ, կերպընէն պակասեալ 15 երեսփոխանաց անունները և ընտրական շըրջանակներն հետեւեալք են.

— Մայր Եկեղեցոյ Թաղէն.

Սարգիս էֆէնտի Աղաբէգեան (բացակայութեան պատճառաւ հրաժարեցուցեալ).

Սենեքերիմ էֆէնտի Մանուկեան (Նմանապէս).

Սահփան էֆէնտի Պէյլիկճեան (վախճանեալ).

— Խասգիւղ Ս. Խաչ.

Սահփան փաշա Արսլանեան (հրաժարեալ).

Աւետիս էֆէնտի Տ. Սահակեան (Նմանապէս).

— Բերա.

Աբիկ էֆէնտի Ունճեան (հրաժարեալ).

— Միջագիւղ.

Նշան էֆէնտի Օտեան (հրաժարեալ).

— Գուզկունճուգ-Խճառիէ.

Գրիգոր էֆէնտի Նորատունկեան (հրաժարեալ).

— Սամաթիա Եէնիմահալլէ.

Փօլոս էֆէնտի Մկրտիչեան (վիճակաւ ղադարեալ).

— Եդուկ Ս. Եղիա և Ս. Աստուածածին.

Գաբրիէլ էֆէնտի Մելիքեան (Նմանապէս).

— Նոր գիւղ-Սթենիա.

Ղալար էֆէնտի Հովսէփեան (Նմանապէս).

— Սամաթիա.

Եղիազար էֆէնտի Մելիքեան (հրաժարեցուցեալ).

Վիչէն էֆէնտի Գասպարեան (հրաժարեալ).

— Խասգիւղ.

Ռէթէօս էֆէնտի Պէյլիկճեան (վախճանեալ).

Առաքել էֆէնտի Ալթուն Տիրբիւ (հրաժարեալ).

Գաւառներէն հետեւեալ 11 քաղաքները պարտին երեսփոխան ընտրել.

Ակն	Զէյթուն և Մարաշ
Գարահիսար	Աղթամար
Բաղէշ	Հալէպ և Այնթապ
Մանճըլըխ	Ռուսճուգ
Հաճըն	Զմշկածագ (վախճանեալ Սարըքէչիչեան Համբարձում էֆէնտիի տեղ.)

Գաղատիա ։

Ցաւալի չենք թէ վարչութիւնը պիտի փութայ նոր ընտրութեանց հրահանգ զրկել այդ թաղեր և քաղաքներ ։ Ահա գեղեցիկ առիթ մը Երեսփոխանական ժողովին ազդասէր, ձեռնհաս, անշահախնդիր, արժանաւոր և անկախ դըրոց անդամներ զրկելու ։ Ժողովուրդը կը պարտի ուրեմն կըշռելով տալ իւր քուէն. իւր չճանչցած մարդուն քուէ պէտք չէ տայ, և ճանչցած մարդուն ալ քուէ պէտք է տայ ո՛չ թէ խնդիր համար, կամ ... նկատական բարեկեցիկ ճակն ինկած ատենը, այլ և լաւ համոզուելէն յետոյ թէ այդ մարդ ընդունակութիւն, կարողութիւն և յօժարութիւն ունի Ազգին ծառայելու, և անշահախնդրաբար ծառայելու ։ Անոնց համար եւս, որք իրաւամբ կը դանդատին թէ Ազգային ժողովը պէտք եղած քանակութեամբ արժանաւոր անդամ չը պարունակէր, ահա գեղեցիկ առիթ մը արժանաւոր անդամներ ընտրել տալու մէն մի ընտրական շրջանակի մէջ ։ Պէտք է ընտրելիներ ներկայանան և ներկայացուին, ազգային գործոց վրայ իրենց գաղափարները պարզեն, և ժողովուրդն անոնց միայն տայ իւր քուէ, որոնց գաղափարներուն կը հաւանի ։ Որպէս զի Երեսփոխանութիւնը ճշգրիւ զԱզգը ներկայացնէ, և Ազգին ու Երեսփոխանութեան միջեւ թիւրիմացութիւնք չմնան ։ Այս և Նմանօրինակ տեսութեամբք, մանաւոր կարեւորութիւն կուտանք այն 26 ընտրութեանց, որք պարտին ի մօտոյ կատարուիլ, և որք կը յուսանք թէ մինչեւ ցարդ եղածներէն աւելի խնամով պիտի կատարուին, և ուրիշ անդամներու պէս, ընտրուող մեծամասնութիւնն իւր բացակայութեամբ չպիտի փայլի, երբ իրեն հրաւէր ուղղուի ի գործ դընելու իւր այն կարեւոր իրաւունք, որով ժողովուրդը փոխանորդներ կը կարգէ Ազգին գործոց բարւոք վարչութեան հսկելու համար ։

Բ. Բ.

(*) — «Հայոց կրթութեան Օժանդակ Միութիւն» . զոր հանգուցեալ Սթենլի Երէցն հաստատեց ։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀՍԿԱՅՆ

Այս օրերս Եգիպտական խընդրոյն առթիւ, Անգլիոյ զօրութիւնն ու հարստութիւնը ժողովրդեան խօսակցութեանց նիւթ եղած ըլլալով, կը փափաքիմ Մասիսի ընթերցողաց ներկայացնել հետեւեալ տեղեկութիւններն՝ զորս քաղած եմ նոր հըրատարակեալ զանազան վիճակագրութիւններէ ։

Երկաթի և Հանքածուխի Թագաւորին, Ցեղերաց Սեղանաւորին և վաճառականութեան իշխանին, այսինքն Բրիտանական հսկային զօրութիւնն ու մեծութիւնը կրնանք գիտնալ, երբ տեսնենք թէ ինչ կ'արտադրէ, ինչ կը փոխադրէ իւր աշխատութեամբ, ինչ կը փոխադրէ և ինչ կը ծախէ, այսինքն երբ գաղափար մի ունենանք իւր երկրագործութեան, հանքային հարստութեան, արուեստից, վաճառականութեան, երկաթուղեաց և ծովային զօրութեան վրայ ։

Մեծն Բրիտանիոյ և Իռլանտայի միացեալ Թագաւորութեան հողին իբր 46 0/0 ը երկրագործութեան յատկացած է, որոյ զանազան հնձոց արժէքը, միջին հաշուով, 270 միլիոն լիրա ոսկիի կամ 6 միլիար 750 միլիոն ֆրանքի կը հասնի, ի բաց թողլով երկրագործութեան մէկ կարեւոր ճիւղն, այն է, կենդանեաց բանակութիւնն որ է.

Ձի	Արջառ
1,421,000	9,833,000
Ոչխար	Խոզ
26,619,000	2,001,000

գումար 39,874,000 գլուխ, որոյ արժէքը կրնայ երեւակայուիլ հետեւեալ երկու դէպքերէն — 1874 ին Պ. Լօզըր անուն անձ մը մինչեւ 2000 լիրա ոսկիին վճարեց ազնիւ տեսակէ և զուգաւորութեան սահմանեալ որթի (ցուլ) մը ։ Անգլիական ոչխարը միջին հաշուով 100 լիպրա միս կուտայ (14 1/2 օխայ) մինչդեռ Գաղղիոյ ոչխարը հազիւ 40 կամ 50 լիպրա ։ Այս հարստութիւն որ 420 միլիոն լիրա ոսկիին կամ 10 1/2 միլիար ֆրանքի դրամագլուխ մը կը ներկայացնէ, 550,000 ագարակապետաց ձեռքն է և տարին միջին հաշուով 186 միլիոն լիրա ոսկին զուտ հասոյթ կուտայ ։

Ահա վեր ի վերոյ Միացեալ Թագաւորութեան երկրագործական հարստութիւնը. դառնանք այժմ նորա հանքային հարստութեան ։

Երբ Անգլիոյ երկրաբանական քարտէսի մը վրայ մարդ ակնարկ մի ձգէ, կը զարմանայ երկաթ և ածուխ պարունակող տեղերուն առատութեանը վրայ. յիրաւի երկաթն ու ածուխ՝ գլխաւոր հարստութիւնը կը կազմեն այդ երկրին, որ սակայն ունի նաեւ առատ և ճոխ հանքեր անագի, պղնձի, զինկօյի և կապարի, առանց հաշուելու արուեստից մէջ գործածուած հանքային քարերն. բայց մեք մեզ չունինք, այն երկրաբանական գանձուց ամբողջ մանրամասնութիւններն յիշելու, այլ միայն ածխային և մետաղական հարստութիւններն նըշանակելով կը բաւականանամք ։

Այժմ Անգլիոյ մէջ բանուած հանքերն են.

1. Պղնձի հանք՝ 61 հատ, որոնք տարին 52,000 թօն (1 թօն 1015 քիլօկրամ կամ 791 օխայ 280 տրամ) հողախառն մետաղ կուտան. այս խառնուրդէն 3650 թօն զուտ պղինձ կ'ելլէ, որոյ արժէքն է իբր 190,000 լիրա ոսկիի ։

2. Անագի հանք՝ 80 հատ, 13,400 թօն խառնուրդ, որմէ 9000 թօն զուտ անագ կ'ելնէ 700,000 Լ. Ս. արժողութեամբ ։

3. Զինկօյի հանք՝ 57 հատ, 27—28,000 թօն խառն մետաղ որ կը ծախուի առանց զտուելու՝ 100,000 Լ. Ս. արժողութեամբ ։

4. Կապարի հանք՝ 292 հատ, 73,000 թօն խառն մետաղ, որմէ կ'ելլէ 57,000 թօն զուտ կապար և 320,000 տ. (1 օխա 10 տրամ) արծաթ, և որոնց արժէքն է 735,000 լիրա ոսկիի ։

5. Անգլիոյ զանազան կողմերը 300էն աւելի երկաթի հանքեր կան, որոնք տարին 18 միլիոն թօն խառն մետաղ կուտան 7 միլիոն լիրա արժողութեամբ. բայց պէտք է գիտնալ թէ վերոյիշեալ արժողութիւնք՝ մետաղաց հանքերէն դուրս ելած ատեն ունեցած արժէքը կը ներկայացնեն միայն, և թէ փոխադրութեան, փոխակերպութեան և այլն ծախքերն, ինչպէս նաեւ գործարանատէրց շահը չեն պարունակեր. այս վերջինները պիտի տեսնենք երբ արուեստից վրայ խօսինք ։

6. Հանքածուխի առատութեան մասին՝ Եւրոպական միւս երկիրներու վրայ Անգլիոյ ունեցած առաւելութիւնը սա բաղդատական թըւանշաններէն կրնանք հասկնալ.

(Հանքածուխի արտադրութիւն)

1860 ին,		
Գերմանիոյ	12 1/4	միլիոն թօն
Գաղղիոյ	8 1/4	"
Պելճիքայի	9 1/2	"
Աւստրո–Հունգ.	3 1/2	"
Գումար	33 1/2	"
Անգլիոյ	85 1/2	"
1870 ին,		
Գերմանիոյ	34	միլիոն թօն
Գաղղիոյ	13	"
Պելճիքայի	13	"
Աւստրո–Հունգ.	8	"
Գումար	68	"
Անգլիոյ	112	"
1873 ին,		
Գերմանիոյ	46	միլիոն թօն
Գաղղիոյ	17 1/2	"
Պելճիքայի	15 3/4	"
Աւստրո–Հունգ.	12	"
Գումար	91 1/4	"
Անգլիոյ	129	"
1878 ին,		
Գերմանիոյ	50 1/2	միլ. թօն
Գաղղիոյ	17	"
Պելճիքայի	15	"
Աւստրո–Հունգ.	14	"
Գումար	96 1/2	"
Անգլիոյ	134 3/4	"
1879 ին,		
Գերմանիոյ	53 1/2	միլ. թօն
Գաղղիոյ	17	"
Պելճիքայի	15 1/2	"
Աւստրո–Հունգ.	15	"
Գումար	101	"
Անգլիոյ	135 3/4	"
1880 ին,		
Գերմանիոյ	59	"
Գաղղիոյ	19 1/2	"
Պելճիքայի	17	"
Աւստրո–Հունգ.	16	"
Գումար	111 1/2	"
Անգլիոյ	149 1/4	"
1881 ին,		
Գերմանիոյ	61 1/2	"
Գաղղիոյ	20	"
Պելճիքայի	17	"
Աւստրո–Հունգ.	16	"
Գումար	114 1/2	"
Անգլիոյ	156 1/2	"

Ինչպէս կերեւայ այս հաշուէն, ամբողջ Եւրոպիոյ հանքերը չեն կարողացած հաւասարիլ միայն Անգլիոյ հանքերուն արտադրութեանց, և թէ այս վերջիններ մինչդեռ 1870ին 112 միլիոն թօն միայն կարտադրէին, 1881ին մինչեւ 156 1/2 միլիոն թօնի բարձրացած են. սակայն 1870ին 2912 հանք միայն կը բանէին, 1881ին 3904 հանք բացուած կար, որոց ամբողջ պարունակութիւնը 79 1/2 միլիար թօն ածուխ է ։ Արդ՝ եթէ թադրելով որ պատահեալ նոր հանքեր չի գտնուին Անգլիոյ մէջ և միջին հաշուով տարեկան 150 միլիոն թօն արտադրուի վերոյիշեալ 3904 հանքերէն, սոյն ածխային կարողութիւնը կամ պարունակութիւնն սպառելու համար 530 տարի պէտք է. գուցէ առարկուի թէ ինչպէս որ 1860էն ի վեր ածուխի արտադրութիւնը կրկնապատկուած է, այսուհետեւ ալ պէտքերը կրնան օր ըստ օրէ աւելնալով, հանքերուն սպառումը փութացնել, բայց պէտք է գիտնալ թէ ինչ որ արուեստից մէջ 20 տարի առաջ 5 թօն ածուխ կը պահանջէր, այսօր, գիտութեանց նորանոր գործադրութեանց շնորհիւ, մի և նոյն արդիւնք կրնայ ձեռք բերուիլ մի միայն 3 և մինչև իսկ 2 թօն ածուխ սպառելով. օրինակի համար, երկաթի հանքերէն ելած խառն մետաղէն մէկ թօն երկաթ զտելու համար, 20 տարի առաջ 5 թօն ածուխ կը վառուէր, իսկ այժմ նոյն մետաղէն ոչ թէ պարզ երկաթ՝ այլ Պեսըմէրի դրութեամբ և նոյն քանակութեամբ պողպատ բայց կրնայ չնուիլ միայն 2 1/2 թօն ածուխով ։ Ասկէց զատ, տարեկան 150 միլիոն թօն ածուխի 130 միլիոնը միայն Անգլիոյ պէտքեցը կը վառուի, իսկ 20 միլիոն թօնը երկրէն դուրս կը ծախուի՝ միջին հաշուով թօնը 9 շիլինի, որն որ տարեկան 18 միլիոն լիրա բաթերլինի մուտք մը կը ներկայացնէ. բայց Անգլիոյ մէջ գործածուած 130 միլիոն թօնն ալ միասին առնելով, և միջին հաշուով թօնին 5 շիլին միայն դնելով, կը գտնանք ածուխի տարեկան արժէքը 37 1/2 միլիոն լիրա ոսկիին կամ 937 1/2 միլիոն ֆրանք. գալով ամբողջ հանքերուն պարունակութեան արժէքին, դարձեալ թօնը 5 շիլին հաշուելով 20 միլիար լիրա ստեռլինի ահագին գումարին կը հանդիպինք. որպէս զի ֆրանքը Գերմանական պատերազմէն վերջը Գաղղիոյ վճարած պատերազմական տուգանաց հնգհարիւրապատիկը կը կազմէ, և զոր եթէ փոխադրել հարկ լինէր, 15,000 հատ երկաթուղւոյ կառք (վակօն) պէտք պիտի լինէր. և այս տեսակ ոսկեբերձ կառախումբ մը Հայաստանէ բաւական մինչեւ Իզմիր ամբողջ գիծը պիտի գրոյէր ։

Աւելցնենք նաեւ թէ Անգլիոյ ածուխի հանքերուն մէջ 500,000էն աւելի անձինք կաշխատին ։

(Շարունակելի) ՄԻՀՐԱՆ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

ԳՈՒՐԳԷՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆ)

Օրթագիւղ

(Շար. և վերջ)

Նպատակ Երկրորդական վարժարանի, որ նախապատրաստական կը համարի Նկատմամբ Համալսարանական կրթարանաց, տալ է կրթութիւն աստիճան մի բարձր քան զնախակրթութիւն, հարկաւոր լեզուաց ուսուցման զոյգ համարեա թէ բովանդակ գիտութեանց ծանօթացուցանել զուսանողս եւ հորդել նոցա առջեւ զչաւիղ բարձրագոյն կրթութեան ։ Որք կը ստանան զերկրորդական կրթութիւն կարող են հետեւիլ բարձրագոյն կրթութեան ընթացից, եթէ կամին, եւ ընտրել մի որ եւ է մասնագիտութիւն որ հաճելի է իւրեանց ։ Մի երիտասարդ որ անթերի հետեւած է երկրորդական ուսմանց՝ ամեն մասամբ ուսեալ կը լինի նա. բաց է նորա առջեւ ասպարէզ յառաջադիմութեան յո՛ր գիտութիւնս եւ կամի. ո՛ր եւ է վարչական պաշտաման եւ ամեն առեւտրական գործոց մէջ հաւասար յաջողութեամբ կարէ փայլիլ. ի մի բան՝ կը լինի նա իրապէս ուսեալ եւ պիտանի քաղաքացի ։ Այս իսկ է վախճան երկրորդական կրթութեան ։ Եւ երբ, — ուշադրութի՛ւն, Տեարք իմ, — այսպիսի մի երկրորդական հաստատութիւն կը լինի զուտ Հայկական, առնելով ըստ ինքեան ազգային հանգամանս, ո՛չ ապաքէն նախընտրելի պարտի լինել մեր ազգայնոց առ հասարակ. եւ այժմ ընդ ամենայն երկուէ եկեղեցի՝ կն երկրորդական վարժարանք առ մեզ, ծանօթք Ազգին, Հայկական կրթարան եւ Պէրպէրեան վարժարան անուամբ, արդիւնք անհատական գերագոյն անձնանուիրութեան, զի՛նչ ասեմ . . . , անձնուրացութեան, ընդ որս սակայն չհային հաշտ աչօք օտարամոլ ազգակիցք, որոց չգիտէ Հայ ազգ ըստ արժէից գնահատել եւ զորոց կը մտանեն ամենայն գոյութիւնն իսկ. հաստատութիւնք՝ որոց յօժարակամ կը զոհեն հիմնադիրքն կեանս յիւրեանց կենաց, չունիչ ի չնչոյ մաքսաւելով ընդդէմ բազմադիմի դժուարութեանց, ազորելով ողի ի բաժին անցաւորք ժամանակին հետ, եւ որ դըրժողական է հարկ զգալով նաեւ մարտնչել ընդդէմ անխիղճ թշնամեաց եւ փորրոգի նախանձու . . . ազգակցաց, առանց վհատելոյ ի լուր հնչման ոսկեայ այն առասպելեալ ձեռնատուութեանց զոր, մեր աչաց առջեւ, մոռացիլ կը նուիրէ վեհանձն եւ առատաձիրտ օտարն ի նպաստ դաստիարակութեան իւրայնոց, ի նպաստ հանրային յառաջդիմութեան եւ, աւա՛ղ, ի կորանս ժողովրդոց որ զոգցես կը նիրհեն յետս յետս ընթանալ ։ Երբեմն կ'ասէին մեր հայրենասէրք. «Լաւ է փուշ հայրենի քան զվարդ օտարին» ։ իսկ այժմ. . . — «Ո՛վ ժամանակք, ո՛վ բարք» ։

Բայց «Ապագայն ժամանակին է» կ'ասէ Հիւկօ. եւ արդարեւ զի՞նչ այլ ասեն զմեզ. զի՞նչ այլ յարուցանեն մեզ ընդդէմ, ի վեր քան զամենայն պատմութիւն կայ անաչառ, յորում պիտի գնահատին մեր անուանք իբրեւ անձնանուէր աշխատաւորք Հայոց դաստիարակութեան ։ Այս է մեր փառաւորութիւնն, Տեարք, զոր ո՛չ ոք եւ ոչինչ կարէ կապտել ի մէնջ. ո՛չ ոք կը զօրէ ջնջել զայդ պատիւ զոր կը բերեն մեզ մեր ձեռնասունք՝ մեծագոյն պատիւ բերելով ազգին որում կ'ընծայեմք մեք զինքեանս ։

Հաւատ ապա, Տեարք իմ, զոր եմք ծանուցանելով զի այս տարւոյ դըպրոց եւ բերանացի քննութիւնք ուսանողաց մեծ բերկրութիւն պատճառեցին մեզ. երեսուն եւ չորս ուսանողք առաջին երկրորդ եւ երրորդ կարգի մրցանակ ստացան, յորոց քսան եւ ութն՝ առաջին առաւելեամբ. մի արդիւնք, յոր վերայ հանգչում է մեր խիղճն եւ զոր կը պարտիմք մեր մեծայարգ ուսուցչաց արդի մօսք աշխատութեանն եւ ուսումնասէր աշակերտաց ջանիցն ։ Յառաջիկայ տարի նորոգ եռանդեամբ պիտի ջանամք յառաջ վարել զմեր տաժանելի գործն, եւ, յետ միայնեալ ժամանակի, պիտի մատուցանեմք առ ազգն ութ ուսումնաւարտ աշակերտներ եւս, ուսեալ եւ օգտակար անձնաւոր, ըստ նպատակի կրթարանիս ։

Ուրախ եմք ծանուցանելով նաեւ զի մեր անցեալ ամի ուսումնաւարտ եօթն աշակերտաց երկուքն կը հետեւին այժմ իրաւագիտութեան, մին վաճառականութեան, մին աստուածաբանութեան արուեստին, մին իբրեւ ուսուցիչ մեկնած է արդէն ի Հայաստան եւ միւս երկուքն մտադիր կամ ձեռնարկած են հետեւիլ բարձրագոյն ուսմանց ։ Մեծ է մեր հաւատքն ի նոսա, մեծամեծս կ'ակընկալեմք ի նոցանէ, եւ լի եմք յուսով զի նոքա պիտի պսակեն առ յապայս զիւրեանց դաստիարակի արդար ակընկալութիւնն ։

Իսկ դուք, ազնիւ ուսանողք, որոց աշխատասիրութիւնն եւ յառաջդիմութիւն մեծագոյն վարձք են իւրեանց դաստիարակին, զխրացէք զի պարտիք լինել վաղ կամ անագան պիտանի անդամք մարդկութեան եւ ձեր կարօտեալ ազգին. դուք պարտիք լինել առ յապայս որ ինչ կ'ակնկալէ ի ձէնջ Հայ ազգ. — մարդասէր, ազգասէր եւ ուսումնասէր ։ Գիտութիւնք եւ ուսումնք, զորոց մի դոյզն ճաշակն կ'առնուք ի վարժարանի, ձեր մտաց զբօսանքն լինին զօրհանապազ. յամենայնի իմաստասիրեցէք զբնութիւն, յամենայնի պիտի գտանէք ճարակ ձեր մտաց ։ Լաւ ի միտ առէք՝ թէ գիտունն միշտ զօրաւոր է, թէ աշխատութիւն ամենայնի կը յաղթէ, եւ անյողդողդ յարատեւութիւն յաջողութիւն իսկ է ։ Մի՛ վհատիք ապարիզին առջեւ որ կ'լինի ձեզ հաճոյ. յամենայնի կարէք նշանաւոր լինել, եթէ կամիք, երկաթի կամք չը պակասի ձեզ եւ կը յաջողիք անտարակոյս ։ Ոչ եթէ գործն է որ կը բարձրացուցանէ զմարդ, այլ մարդ է որ կը բարձրացուցանէ զգործ ։ Ընկերականութեան մէջ հաւասարութիւն հաստատել՝ երազ մի է գեղեցիկ բայց վերջապէս երա՜զ անիրական. մարդ էակն մին է ի բնական արարածոց եւ բնութիւն չունէ խտիր ընդ այս եւ ընդ այն. այլ որ ինչ տարբերութիւն է ի մարդ՝ ոգին է յառաջդիմութեան, որ կուտայ նմա ելանել տարբեր ընդ աստիճանս ընկերական ամբողջին ։ Յառա՛ջ, Պարոնայք, յառաջ. ոչ իւիք կարէք պարծել բայց միայն յառաջդիմութեամբ ։ Հասանք ժամանակին պիտի մեկնի ձեզ, եւ անհընար է ձեզ զկայ առնուլ եւ բաղխել նմա անվնասեալ ։ Զօրաւոր կամք, կորովի մտաց եւ արիութիւն յամենայնի միշտ ուղղութեամբ, այսպիսի լինին ձեզ առաջնորդք ի լոյս, ի յառաջդիմութիւն. Դուք ձեզ օգնեցէք, Պարոնայք, Աստուած ալ ձեզ կ'օգնէ ։

12 յուլիս 1882. Յ. ԳՈՒՐԳԷՆ

(Կրթական խորհրդական վսեմ. Միքայէլ էֆէնտի Մամիկոնեանի բանախօսութիւնը.)

Հայկական կրթարանի սանուց կատարած յառաջդիմութեանց առջեւ, պարտ անձին կը համարիմ, իբրեւ կրթական խորհրդոյ ներկայացուցիչ, շնորհակալութիւնքս և բարեմաղթութիւնքս յայտնել սոյն հաստատութեան Մեծապատիւ Տնօրէնին, որ յայտնի է թէ բնաւ ջանք և զոհողութիւններ խնայած չէ կանոնաւոր և հաստատուն կրթութիւն մը տալու համար իւր խնամոցն յանձնուած ազգային մանկտւոյն ։

Անհատական ճիգերով սատացուած մեծամեծ արդիւնքներ՝ որք ընդհանուրին բարւոյն կը ծառայեն, ապաքէն յանչափս գովելի են և առաւել երախտապարտ զգացմանց արժանի. և մեք բաւական շնորհակալ չենք կրնար լինել այնպիսի ճըգանց և զոհողութեանց համար, որք ազգային դաստիարակութեան գործին կը պատկանին ։

Աւելի եւս յաջողութիւն կը մաղթենք սոյն հաստատութեան, և կը մաղթենք որ ինչպէս ցայժմ իւր հաստատութեան օրէն ի վեր, և այսուհետեւ հանապազ կրթարանիս փութաջան Տնօրէնութիւնն առաւել եւս խրախուսանքներ ունենայ ազգովին համակրանաց և շնորհապարտութեան, և կը մաղթենք որ անվթար մնայ հիմն այս ազգօգուտ և անձնուիրական գործոյն ։

ՏՈՔԹՕՐ ՅԱԿՈԲ ՍԻՄՈՆՈՖ

Արժանայարգ Տոքթ. Յակոբ Սիմոնոֆ, Բարիզի Բժշկական Ակադեմիային մէջ փայլուն ուսումներ անցունելէ և վկայական ստանալէ յետոյ, Կ. Պոլիս եկած է, և առ այժմ, ամառուան եղանակին պատճառաւ, կը բնակի վերին Պոսֆոր, Մէգար պուրնու, թիւ 68 ծովեզերեայ տանն, ուր հիւանդ կ'ընդունի ամեն օր, և չորեքշաբթի օրեր ձրիաբար կը դարմանէ իրեն դիմող աղքատ հիւանդները ։

Նաեւ երկուշաբթի և հինգշաբթի օրեր ժամ 6-8 կը գտնուի Պոլիս, Պահճէ գաբու, թիւ 18, Մէրամէթճեան դեղարանն, ուր աղքատ հիւանդներ կ'ընդունի և կը դարմանէ ձրիաբար ։

ԱԶԴ

Համպուրկի վիճակահանութեան Բ. կարգի և Պրիւնսվիքի Ա. կարգի տոմսակները քաշուած ու մեր դրամանեղանէն ծախուած ու շահուած թիւերն հետեւեալներն են, զորս մեզ ներկայացընելով շահերնին առնելու կը հրաւիրեմք ։

Համպուրկի Բ. կարգի շահուած թիւեր ։

4892. 6693. 6696. 12216. 12221. 13461. 27917. 27919. 36238. 36250. 36286. 37582. 37596. 40881. 55347. 55354. 69232. 80030. 80043.

Պրիւնսվիքի Ա. կարգի շահուած թիւեր.

14914. 18143. 26295. 30672. 30674. 40631. 41968. 44668. 44669 ։

Նաեւ իմաց կուտամք մեր Մեծարգոյ գնորդաց որ յառաջիկայ յուլիս 21 ու 26 ին Համպուրկի Գ. կարգի և Սաքսոնի ու Պրիւնսվիքի Բ. կարգինները պիտի քաշուին ու պատրաստ են բաժանորդաց յանձնուելու. նաեւ դեռ չմասնակցողները բաժին մ'ունենալու կը հրաւիրեմք ։

Ղալաթիոյ Փօմիսիօն խանին դիմացը թիւ 9 սեղանատոր

Դ. Փ. ՉՕԲՕՒՐԵԱՆ

ԱԶԴ

Պ. Ժ. Տ. Ծանէթթիյի պանքան պատիւ ունի ծանուցանելու արգոյ հասարակութեան, ինչպէս նաեւ իւր բազմաթիւ յաճախորդաց թէ Պուքրէշի վիճակահանութիւնն Օգոստոս 1 ին պիտի կատարուի ։ Սերպիոյ Թագաւորութեան փոխառութեան 0/0 ին 3 տոկոսով 100 ֆրանքնոց տոմսակներուն վիճակահանութիւնն ալ օգոստոսի 14 ին պիտի կատարուի ։ Այս երկու վիճակահանութեան տոմսակներէն ունեցողն իւր բաժակը կորսնցնելու վտանգին մէջ չէ երբեք, որովհետեւ երկուքն ալ իրենց կառավարութիւններէն երաշխաւորեալ են ։

Համպուրկի յոյժ շահաւոր վիճակահանութեան երրորդ բաժինն օգոստոս 2ին պիտի քաշուի ։ Նոյն ամսոյ 7 ին Սաքսոնիոյ եւ 8 ին ալ Պրունսվիքի վիճակահանութիւնները պիտի կատարուին ։ Այս երեք վիճակահանութիւններէն իւրաքանչիւրը 100,000 տոմսակէ կը բաղկանայ, որոց 50,000ն անվրէպ շահող են ։

Մեծ բաժիններն են՝ 625,000, 600,000, 500,000, 400,000, 300,000, 200,000, 100,000 ֆրանք եւայլն եւայլն ։

Այս տոմսակներէն առնելու փափաքողք պէտք է որ որոշեալ ժամանակէն առաջ դիմեն առ Պ. Ժ. Տ. Ծանէթթիյ, Ղալաթիա, Փօմիսիօն խան, թիւ 18 ։

Ճ. Տ. ԾԱՆԷԹԹԻ

Կ. Պոլիս 26—22

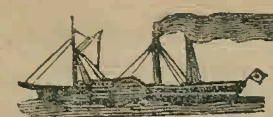

ՔԻՒՆԱՐՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

[illegible] Լիվըրփուլ [illegible] Միջերկրական [illegible]

Անուանք	Թոնոլ	Անուանք	Թոնոլ
Ալճէրիա	3,000	Թարիֆա	3,000
Ատլաս	3,000	[illegible]	2,500
Հէքլա	3,000	Քէտար	2,500
Մալթա	3,000	Մարոքօ	2,500
Մարաթոն	3,000	Թրինիտատ	2,500
Բոթնիա	3,000	[illegible]	2,000
Սամարիա	3,000	Նաբլ	2,000
Սարմաթիա	3,000	Պալմիրա	1,200
Սիտոն	3,000	[illegible]	1,200
Պաւոնիա	3,800		

Մարոքօ շոգենաւը, նաւապետ Պրաուն, Լիվըրբուլէն եկած է ընդհանուր վաճառքով եւ հինգշաբթի օրը պիտի մեկնի ։

Ստորագրեալս արտօնութիւն ունի ճամբորդ եւ վաճառք ընդունիլ Նիւ Եորքի եւ Պոսդընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ-Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով ։

Դիմել առ

ԹՈՄԱՍ Ք. ՃՈԼԻ, Գործակատար. Թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան Ղալաթիա ։

Տնօրէնք ընկերութեան
ՊԸՐՆՍ ԵՒ ՄԱՔԻՎԸՐ
1, Ռըմֆորտ Սթ. Լիվըրբուլ ։

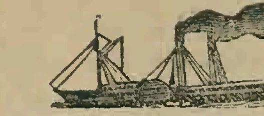

ՖՐԷՏ. ԼԷՅԼԱՆՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

[illegible] Լիվըրբուլէն [illegible]

Անուանք	Թոնոլ	Անուանք	Թոնոլ
Ալճէրեան	2,500	Ֆլավեան	3,700
Անգլեան	2,500	Ֆլորենեան	3,700
Անտալուզեան	2,500	Ֆլամէան	3,700
Արապեան	2,500	Իպէրեան	5,500
Արմէնեան	3,700	Իլլիրեան	5,500
Պաւարեան	6,000	Իստրեան	5,500
Պուլկարեան	6,000	Լէսպեան	2,200
Քաստիլեան	800	Լիկիաբեան	2,500
Սարտինեան	2,000	Լիտեան	800
Տորեան	700	Օբորթօ	700
Էճիպշըն	3,700	Պէրսեան	3,800
Ֆաբեան	3,700	Վենետեան	6,800
Ֆաքէսեան	3,700	Վիքթորեան	6,800

Շաբաթական շոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվըրբուլի եւ Պոսդընի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեռուկէ զատ ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակագներով ։

[illegible] շոգենաւը զանազան տեսակ ապրանք բեռնաւորեալ Լիվըրբուլէն մայրաքաղաքս հասաւ .

[illegible] շոգենաւը ամսոյս 16/28ին Օտեսայէն կ'սպասուի, օգոստոս 5 ին մայրաքաղաքէս մեկնելով ուղղակի Լիվըրբուլ երթալու համար ։

[illegible] կ'ընդունի ։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆՏԷՆ
Գործակալ
Թիւ 34, 35, 36, Եէնի Միւհէթ խան, Ղալաթիա

Նաւատէրք, Պարոնայք Ֆրէտ, Լէյլանտ եւ ընկ. Լիվըրբուլ

Գործակալութիւնք

Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնդէն.
Ճիպրալթար, Պ. Պ. Քարվըր Եղբարք.
Ալեքսանդրիա, Կ. Լ. Վահման եւ ընկ.
Մալթա, Ա. Քամիլիէրի.
Շիրա, Ա. Մ. Մավրօկօրտադոյ.
Զմիւռնիա, Պ. Ռեֆզօլ եւ ընկ.

ԻԼԱՆ

[illegible]

Տէրիստաէթ վէ պիլատը սէլյաաէտ քեամյին էմրինի էսկիյէի աքէրլէ ինչաամ վէ Թամիրաթը իչունու պու սէնէ չիւպալթը զայխիւնէ գաաար միւզայէտէաը լազըմ կէլմիշ միւնագաաալը սէրաքիամի իճրա պուլունամ օժուզ գալէմ պույա վէ պույայա միւթաալլէք էճզա վէ էչիանըն իշ պու չէհրի Թէմուզըն եիրմի իքինճի Չէհարշէնպէ կիւնիւ գարարը գաթիի իճրա վէ էրթէսի կիւնիւ եւզաէ պէշ Թէնզիլի գապուլ օլունաճաղընտան Թալիպ օլանլարըն խաթիհէքեամ վէ ինչաաթը աքէրի սայիրէսինէ միւրաճաաթ իյլէմէլէրի լուզումը իլան օլունուր ։
14 Թէմուզ 98 6—1

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

ԴԵՂԱՐԱՆ

Պ. եւ Հ. ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Երկար ժամանակէ ի վեր՝ դեղավաճառութեան և դեղագործութեան զբաղելով՝ հասարակութիւնը գոհացնելու համար մեր ձեռքէն եկած ջանքը խնայած չըլլալնիս յայտնի է մեր պատուարժան յաճախորդաց և բոլոր հասարակութեան ։ Այս անգամ ալ, մեր յարգոյ յաճախորդաց դիւրութիւն մ՚ըլլալու համար դեղարան մը բանալու փափաքելով, շատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ Պոլսոյ Եէնի-ջամի փողոցի 26 թիւ մթերանոցէն զատ՝ նոյնպէս Կ. Պոլիս կամուրջին դիմացը 77 թիւ «Պ. և Հ. Քիւչիւքեան եղբարք» անուամբ դեղարան և մթերանոց (տէբօզիթօ) մըն ալ բացած ենք, ուր Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Գերմանիոյ քիմիական բաղադրութիւններն ու զանազան դեղերը, մեծ խնամով չինուած, և ամենէն ընտիր տեսակները կը ծախուին ։ Ասոնցմէ զատ, ամեն ատեն գործածուած զանազան տեսակ գինի, ազնիւ ձկան իւղ, քինեաք և ուրիչ ըմպելիք միշտ կը գտնուին, ինչպէս նաեւ ամեն տեսակ գործիքներ ։ Եկած դեղագիրը խիստ թարմ դեղերով, աժան գնով և մեծ խնամով կը պատրաստուին ։ Ասոնցմէ զատ դեղարանին վերնայարկը բժշկաց համար յատուկ տեղ որոշուած ըլլալով, հիւանդութեան մը համար բժշկի հետ խորհրդակցել ուզող անձինք, մեր դեղարանը գալով, ամեն կերպով օգուտ կը տեսնեն ։ Նոյնպէս, մինչև ցարդ կառքով պտըտող և իրենց ճարտարութեամբ ամենուն ծանօթ եղող հռչակաւոր ատամնաբոյժ Պ. Կրէկուար Ջամի և Ֆոքս եղբարք եւս, մեր դեղարանին վրայ մեր կողմանէ իրենց վարձուած սենեկին մէջ ամեն օր կը գտնուին ։

* * *

Դարձեալ հռչակաւոր բժիշկ Մեծ. Տօքթ. Արապեանն ալ որ իւր ճարտարութեամբը շատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ եղած է, ամեն կիրակի օր ժամը 4էն մինչև 8 իրեն ներկայացող հիւանդները պիտի բարեհաճի ձրի նայելու ։ Դարձեալ միւս օրերն ալ առաւօտեան ժամը 3էն մինչև 8 մեր դեղարանը գտնուիլը յարգոյ հասարակութեան իմաց կուտամք ։

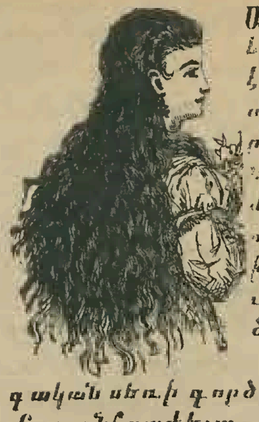

ԱՅԵՐԻ ՎԻԿՕՐԸ եզական դարման է հերաց ամեն տեսակ ցաւաւ տկարութեանց եւ սոյն պատճառին համար ծախուած ուրիշ բաղադրութիւններէ առաւել գոհ կընէ գործածողները ։

Մանաւանդ իգական սեռի գործածութեանը համար անհրաժեշտ է այս, քանզի կառատացնէ ու մետաքսանման փայլուն և կակուղ կընէ գլխու կարծըր մազը։ Որև է պատճառաւ գունաթափ եղածը անվրէպ իր նախկին գոյնին կը վերադարձնէ . անհաստատ մազը կը վերահաստատէ, թափածին տեղ նոր մազ կը բուսցընէ եթէ արմատը փճացած չէ (քանզի բնութեան մէջ ոչինչ կարող է մազ բուսցնել երբ արմատը փտած է), գլխուն ճերմակ թեփը շուտով կանհետացնէ ։ Միով բանիւ բնական ու փայլուն մազի առատութեամբ գլխոյն զարդարուելովը գործածողը խիստ վայելչագեղ կերպարանք մը կստանայ ։ Մայրաքաղաքիս մէջ և այլ տեղեր բազմաթիւ գործածողք այսպէս կը վկայեն ։ Անուշահոտ ջուր մ՚է, շիշը կանանչ թուղթի մէջ ամփոփեալ է . դեղավաճառք և այլ շատեր կը ծախեն, Այէրի վիկօրը հարցնել պէտք է, Գլխաւոր տեղին է Մինասեանի Ամերիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա Կոստանդնուպօլսոյ ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ստորագրեալս Կ. Պոլսոյ Պոն Մարշէին դիմացը Շարք չարշըսի կոչուած փողոցը թիւ 29 եւրոպաձեւ կօշիկներու վաճառատունս, որ Ղալաթիոյ վաճառատանս ճիւղն էր, այժմ թողած եմ, սակայն կը լսեմք որ կօշիկ վաճառող խանութներէ ոմանք Նուաստիս անուամբը վաճառելու եղած են, հարկ կը համարիմ ծանուցանել թէ Ղալաթիա Գարաքէօյ Քոմիսիոն խանին դիմացը թիւ 3 վաճառատունէս զատ ուրիշ տեղ վաճառատուն բնաւ չունիմ, և թէ Ղալաթիոյ վաճառատանս մէջ թէ՛ արանց և թէ կանանց համար Եւրոպական ամեն ձեւով և մեծութեամբ կօշիկներ արժան գնով կը վաճառուին ի գոհութիւն մեր ամեն յաճախորդաց ։

30—46 ՏԻԱՄԱՆՏԻ ԵՕՐԿԻԱՏԻՍ

ՔԻՆԱ ՔԱԼԻՊԼԱԹԱ

[illegible]

ԱԶԴՈՒ ԵՒ ԽԻՍՏ ԱԽՈՐԺԱՀԱՄ ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԸՄՊԵԼԻՔ

Տենդէ, արեան նուազումէ, եւ ջիղերու տկարութենէ պատճառեալ ամեն կարգի հիւանդութեանց

ՕԳՏԱԿԱՐ ԴԵՂ

Ախորժակ բացող, երեսին գոյնը, եւ շրթանց կարմրութիւնը կենդանացնող, շարժման թեթեւութիւն եւ մտքի արթնութիւն տուող ԱՆՀԱՄԵՄԱՏ ՈԳԵՒՈՐԻՉ ԲԱՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝

Մթերանոց, ի Ղալաթիա Ամերիկեան դեղարան, Մէհմէտ-Ալի փաշա խան ։

Պոլսոյ կողմն ալ կամուրջին դէմ Պ. Հ. Քիւչիւքեան եղբարց եւ Պահճէ գաբու Գասաբեան մթերանոցներուն մէջ ։

☞ Բարեհամբաւ բժիշկ Տօքթօր Հիւնքեարպէյէնտեան որ մինչեւ ցարդ սովորութիւն ունէր միայն իւր տունը ընդունիլ հիւանդները կը ծանուցանէ արգոյ հասարակութեան որ այժմ վերոյիշեալ Ամերիկեան դեղարանն ալ պիտի այցելէ ամեն երեքշաբթի հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը կէս օրէն յետոյ իրեն ներկայացող հիւանդները նայելու ։

ՄԱՐԳԱՐ Վ. ՊԷՅԼԻԿՃԵԱՆ

LA VELOUTINE
ՄԵԾ ՑԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ
ԼԱ ՎԸԼՈՒԹԻՆ
ՑԱՏՈՒԿ ԲՐԻՆՁԻ ՓՈՇԻ

Պատրաստեալ Պիսմիւթով ուսափ եւ օգտակար ներգործութիւն մ՚ունի մորթի վրայ, որուն կը կպչի և չտեսնուիր, և այսպէս մանկական թարմութիւն մ՚և բնական փայլունութիւն մը կուտայ երեսի գոյնին։ Կը գտնուի Ֆէյ փարփիւմէօրին քով փարիզ՝ Ռիւ տը լա Փէ փողոց, և այլ ամեն փարփիւմէօրներու և փարսամարդաց քով։ 21—2

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITICH AND MERCANTILE
Insurance company
ՆՈՐԹՀ ՊՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԸՐՔԸՆԹԱՅԼ
Լոնտրայի եւ Էտինպուրկի ապահովութեան ընկերութիւն — Անգլ. Լիր.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	2,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ	500,000
Պահեստի դրամ հրդեհի ճիւղին գոյացեալ	1,218,495–1,718,495
1881ին զուտ հասոյթը	1,024,460

NORTHERN
Assurance company
ՆՕՐԹՀԸՐՆ
Լոնտրայի եւ Էպըրտինի ապահովութեան ընկերութիւն — Անգլ. Լիր

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	3,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ	150,000
Պահեստի դրամ հրդեհի ճիւղին գոյացեալ	380,000–530,000
Զուտ հասոյթ 1878ի	351,000

Ստորագրեալք իրենց բազմաթիւ յաճախորդաց և այս քաղաքիս ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն թէ իրենք վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց միայն գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուին, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մէջ համեմատական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և դիւրութեան աւելնալովը՝ ընկերութիւնս ալ կրնայ աւելի մեծագումար ապահովութիւն բերել նոյներու ինքզինք ներկայացնել ։

Գրեթէ ամեն կարգի վտանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ, ինչպէս Բերայի, Ղալաթիոյ և Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները, գիւղերն և գաւառները ։

MARITIME
Insurance Cie limited of Liverpool
Capital Lt. 500,000
ՄԱՐԻԹԱՅՄ
Ծովային ապահովութեան ընկերութիւն
Դրամագլուխ 500,000 Անգլ. լիրա

Ստորագրեալք, շոգենաւերը, առագաստանաւերն և անոնց մէջի վաճառքներն ու կարասիները խիստ օգտակար պայմաններով ապահովելու իշխանութիւն ստացած են ընկերութեան կողմէ ։

Գիններուն և այլոց վրայ տեղեկութիւն ստանալ ուզողք պէտք է դիմեն Ղալաթիա Քոմիսիոն խանի անկիւնը՝ երկաթէ կամուրջին վրայ Նայող սենեակն առ Տնօրէն ամեն գործառնութեանց Գործակատարն յիշեալ Ընկերութեանց
ԳԱՊՐԻԷԼ Բ. ՍԵՐՈՔԵԱՆ ՃՕՀՆ ԲԱՌԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ 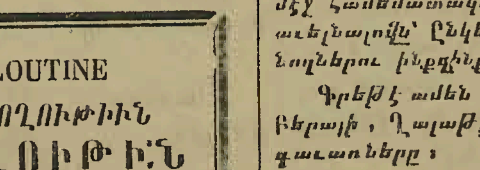 ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔՈՒՉՈՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԻ

Սկսեալ 8 յունիսէ (Ն. Տ.) 1882, մինչեւ նոր ծանուցում

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔՈՒՉՈՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷ

ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	4	6	2	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38
	Առաւօտ										Իրիկուն								
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Կ. Պոլիս . . . . . Երթ	6 20	6 52	7 15	7 43	8 18	8 44	9 17	10 20	11	11 49	2 18	3 29	4 9	4 38	5 28	5 58	6 26	6 53	7 26
Գում-գաբու	6 30	7 02	7 27	7 53	8 28	8 54	9 27	10 30	11 10	11 59	2 28	3 39	4 19	4 48	5 38	6 8	6 36	7 3	7 36
Եէնի-գաբու				7 58			9 31	10 34		12 3	2 33	3 44	4 24	4 53	5 43	6 12	6 41	7 8	7 41
Սամաթիա				8 05			9 37	10 40		12 9	2 40	3 50	4 31	4 58	5 49	6 17	6 48	7 15	7 48
Եէտի-գուլէ	6 40	7 12	7 41	8 10	8 38	9 2	9 40	10 45	11 20	12 12	2 45	3 55	4 34	5 3	5 54	6 20	6 53	7 18	7 53
Մաքրիգիւղ	6 51	7 25	8	8 20	8 51			11 1	11 34		2 56	4 8		5 16	6 7		7 6		8 04
Այ-Ստեֆանոս		7 35	8 14		9 1			11 11	11 46			4 19		5 26	6 18		7 18		
Քիւչիւք-Չէքմէճէ . . Ժամանում			8 25						11 55								7 27		

ՔՈՒՉՈՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԷՆ Կ. ՊՈԼԻՍ

ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	3	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25	27	29	31	33	35	1	37
	Առաւօտ									Իրիկուն									
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Քիւչիւք-Չէքմէճէ . . . Երթ			7 1								1 39							6 38	
Այ-Ստեֆանոս			7 12	7 46			9 21		11 20		1 50		4 39		5 32		6 26	6 51	
Մաքրիգիւղ	6 2	6 58	7 24	7 58	8 26		9 33		11 32		2 3	3 8	4 51		5 42		6 39	7 5	
Եէտի-գուլէ	6 15	7 11	7 37	8 11	8 39	9 10	9 46	10 15	11 45	1 19	2 17	3 21	5 4	5 20	5 55	6 27	6 52	7 26	7 52
Սամաթիա	6 20	7 16	7 42	8 16	8 44	9 15		10 20	11 49	1 24		3 26		5 25	5 58				
Եէնի-գաբու	6 26	7 23	7 49	8 23	8 50	9 21		10 26	11 55	1 30		3 33		5 32	6 4				
Գում-գաբու	6 31	7 28	7 54	8 27	8 55	9 26	9 56	10 31	12	1 35	2 27	3 38	5 13	5 37	6 9	6 37	7 2	7 40	8 1
Կ. Պոլիս . . . . . Ժամանում	6 39	7 36	8 2	8 35	9 3	9 34	10 4	10 39	12 8	1 43	2 35	3 46	5 21	5 45	6 17	6 45	7 10	7 50	8 9

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՀԱՄԱՌՕՏ ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԷՏՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

Յօրինեց Գ. Մ. Ալանեան

Տ. Գ. Ալանեան մեր ազգային վարժարանաց մէկ մեծ պէտքը լրացուցած է բնագիտութեան դասագիրք մը պատրաստելով, որ 4 հատորէ պիտի բաղկանայ, և որոյ առաջին հատորն, 80 էջէ բաղկացեալ, հրատարակուած է և գրավաճառաց քով կը գտնուի, ի գին 5 ղրուշ ։ Որովհետեւ բնագիտութեան դասագիրք մը առանց պատկերներու կարեւորութիւն չպիտի ունենար, ներկայ հատորը կը պարունակէ 70 պատկերներ ։ Կը յուսամք թէ բնական գիտութեան ուսուցիչք պիտի քննեն Տ. Ալանեանի պատրաստած դասագիրքն, և պիտի համոզուին թէ Միացեալ ընկերութեանց Ատենապետը մեծ դիւրութիւն մ'ընձեռած է իրենց ։

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. Պոլիս Ճէմալ պէյ խան

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 15 յուլիս.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, ղրշ.	110 5/8	առ Անգլ. լիր
Փարիզ 3 » Ֆր.	22 77	առ Օսմ. լիր

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմ. Քօնս. գոցուեցաւ	12.11
բացուեցաւ	12.4
հէս օրէն	12.5
	Անգլ. լիր
[illegible] 5 0/0	5.3
» Օթոման	4,
Կ. Պոլսոյ Պանքան	9,
Քրէտի ֆէնէրալ 5 0/0 Օսմ. լիր	6.14
Փոխ. 1865 (Մուհթարէ) 5 0/0 Ֆր.	73,
» 1865 » 5 0/0	69,—
» 1869 (Բիւնար) 5 0/0	61,
» 1872 (Պօն տիւ Թրէզօր)	22.75
» 1873 (Բիւնար) 5 0/0	56,
Րումէլիի Երկաթուղի	49 75
[illegible]	170,
Տրամուէյ (Գ. 4.) Օսմ. լիր	310,
[illegible] »	1080
[illegible]	25
[illegible]	

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն) Ղրշ.

Անգղիական ոսկի	110 4
Գաղղիական »	87 32
[illegible]	90 15
[illegible]	81 10
[illegible]	905
» արծաթ (Նոր)	90 20
Մէճիտիէի տարբերութիւն	108 5
[illegible]	126 25
[illegible]	210 20
[illegible]	182
[illegible]	206 20
[illegible]	700

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 26 յուլիս.

Անգղ. Քօնս.	99 9/16
Օսմ. »	10 5/8
Փոխ. 1865	13 1/4
» 1869	12
» 1871	55
» 1872	21 1/2
» 1873	10 5/8
» 1877	65
Պանք Օթոման	17 5/8
Ռուս. փոխ. 73ի	81 5/8
Եգիպտ. միացեալ	47 5/8
» արտօնեալ	76
Տայրա Սանիէ	52 1/4
Փոխ. Ռօշիլտ	72
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	.

Փարիզ 28 յուլիս.

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0	114.60
» » 3 0/0	80,72 1/2
Օսմ. Քօնս.	10,90
Փոխ. 1865 Ֆր.	—
» 1869	57,
» 1873	54,
Օսմ. Երկաթուղի	49,75
Պանք Օթոման	693,75
Քրէտի Լիոնէ	662 50
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	—
» » Արեւելեան	—
Իտալ. Քօնս.	86,40
Եգիպտ. միացեալ	238,75
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ	25,14

Վիէննա 26 յուլիս.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	120,60
Րումէլիի Երկաթուղի	24,50